ژینگەی سلێمانی

ترسی پیسبوون و ئەرکی پاراستنی

ڕزگار ڕەسوڵ

زانایەک دەڵێت:

"مرۆڤ لە دروستبوونییەوە هەوڵی داوە بۆ خۆپاراستن لە سروشت، بەڵام دوای چەندەها ساڵ دەبێت سروشت بپارێزێت لە خودی خۆی."

... ناوەرۆك ...

دەستپێک

ژینگە

پۆڵێنی ژینگە

پیسبوونی ژینگە

خۆل و خاشاک

پۆلێنی خۆڵ و خاشاکی سلێمانی

بەشی خزمەت گوزاری شارەوانی سلێمانی

داپۆشینی تەندروست

ژینگەی سلێمانی

ئەرکی دەزگا پەیوەندیدارەکان بۆ پاراستنی ژینگە

سەرچاوەکان

http://zhiant.blogspot.com

دەستپێك

لە ساڵی١٩٧٠دا سیناتۆری ئەمریکی (جای لۆرد تیلمسۆن) بۆ یەکەمجار بانگەشەی ڕێپێوانێکی گەورەی کرد کە زیاتر لە ٢٠ ملیون کەس تێیدا بەشدار بوو بۆ ئەوەی مرۆڤایەتی گرنگی بدات بە ژینگە و ئەرکی پاراستنی لە ساڵی ١٩٩٠دا (دینس هاریس)ی ئەمریکی بانگەشەیەکی تری کرد کە ئەم جارە ٢٠٠ ملیۆن کەس لە ١٤١ دەوڵەتی جیاواز بەشداری کرد لە ڕۆژی ١٢–مارسدا ئێستا وەک نەریتێکی جیهانی لەو ڕۆژەدا ملیۆنەها مرۆڤ لە سەرتاسەرەی جیهان بەشداری لەو ڕۆژەدا دەکەن کە دیاری کراوە بۆ پاراستنی ژینگە لە هەندێ وڵات زیاتر لە شەش هەفتە دەخایەنێت، لە ساڵی ١٩٧٠ بە دواوە سەدان ڕێکخراو لە سەرتاسەری جیهان دروست بووەن بۆ پاراستنی ژینگەی مرۆڤایەتی کە داواکاری سەرەکی ئەم ڕیکخراوانە پاراستنی ئاو و هەوا و خاکە لە پیسبوون و هاندنی خەڵکە بۆ باشتر بەکارهێنانی وزەی پاک وە چاندنی زۆرترین درەختەوە بەرگرتن لە بڕینەوەی دارستانەکان و پاراستنی چەندها جۆری ڕووەک و گیاندارە لە سەرتاسەری جیهاندا.

دیارە شاری سلێمانیش بەدەر لە کەم و کووڕییەکانی یەکێکە لە شارە گەورەکان لانی کەم نزیکەی ٧٠٠٠٠٠ مرۆڤی بە پێی ئامارە سەرەتاییەکان تێیدا دەژی لە ڕووی تەلارسازیشەوە بە تایبەتی دوای ساڵی ٢٠٠٠وە تاکو ئیستاش بە شێوەیەکی زۆر خێرا و ناسروشتی پێشکەوتنی بەخۆیەوە بینی بە تایبەتی دوای ئەوەی حکومەتی هەرێم قەرزی خانووبەری دایە هاوڵاتیان دیارە باج دانی هەموو دروستکردنێک یەکەم لە سەر ژینگەیە و دووەم لە سەر شارەوانی سلێمانییە هەروەها دروستکردنی هەر خانویەک پێویستی زۆر زیاتری بە دوادا دێت لە دابینکردنی ئاو و کارەبا و شەقام و شۆستە و باخ و خوێندنگە و خزمەتگوزاری کە ئەمش وای کردوە ژینگەی سلێمانی لە چاو ساڵانی ڕابردوودا زیاتر گۆڕاوە و پیسبوونی بە سەردا هاتووە.

ئەمانەوێت لە دووتوێی ئەم پەڕتووکەدا بە شێوەیەکی گشتی ژینگە بناسین بە تایبەتی ژینگەی شاری سلێمانی بە شێوەیەکی زانستی وە هۆکارەکانی پیسبوون و ئەرک و فرمانی بەشی خزمەتگوزاری ڕۆڵی لە پاک و خاوێنی و پاراستنی تەندروستی گشتی هەروەها شارەوانی چۆن ئەو هەموو خۆڵە کۆدەکاتەوە و بۆ کوێ دەچێت و چۆن چارەسەر دەکرێت وە ئەرکی دام و دەزگاکانی تری حکومەت چییە و چۆن بە ڕێگەی ئاسان هاوڵاتیان دەتوانن پارێزگاری لە ژینگە بکەن؟

ژینگە

ژینگە چییە؟ پێناسەی زانستی ژینگە؟ ڕێکخەری(هاوسەنگی) ژینگە چییە؟

ژینگە: بریتییە لەو ناوەند سروشتییەی مرۆڤ و بوونەوەران بە هاوسەنگی تێدا دەژین کە پێکهاتووە لە کۆمکەڵێک هۆکار و گۆڕانکاری (کیمیاوی و بایلۆجی و کەش و هەوا) لە چوارچێوە جگرافیەی بوونەوەران تێیدا گوزەران دەکەن.

زانستی ژینگە: ئەو زانستەیە کە لە سەرجەم پێکهاتنەکانی ژینگە دەکۆڵێتەوە و دیاریکردنی کردار و چالاکیەکانی مرۆڤە بە چواردەورییەوە.

ڕێکخەری (هاوسەنگی) ژینگە: بریتیە لەو سیستمەی کە ژینگە بە شێوازی سروشتی پەرچەکردار و ئاڵگۆڕ دەکات لە ناوەندی ئاسایی و نا ئاسایی (ئەو ناوەندەی ژینگە هەڵدەسێت بە کرداری ئاڵگۆری فیزیا و کیمیاوی شیکاری بایلۆجی ئاڵوگۆڕەکانی ئاو هەوا).

لێرەدا دەتوانین بڵێن: ژینگە هەموو ئەو ئاڵوگۆڕ و گۆڕنکاریانە دەگرێتەوە لە چواردەوری شروشتدا پەیوەندی ڕاستەوخۆی هەیە بە بوونەوەر و چالاکیەکانی مرۆڤەوە لە سەرجەم بوارەکانی ژیاندا.

دەتوانین یەکەکانی ناوەندی هاوەسەنگی پۆلێن بکەین بەم شێوەی خوارەوە:

یەکەم/ یەکەی دروستکەر

کە پێک هاتووە لە جۆرەها ڕووەک کە گازی دووەم ئۆکسیدی کاربۆن و ئاو و کانزای سەرەتایی دەگۆڕێت بۆ پێکهاتەی سەرەکی ژیان وەک (کاربۆهایدرات و پرۆتین و جۆرەکانی چەوری)، هەروەها گرنگترین پێکهاتە بەرهەم ئەهێنێت کە ئەویش (ئۆکسجین)ە بە کردارێک کە بە ڕۆشنە پێکهاتن ناسراوە.

دووەم/ یەکەی بەکارهێن

کە سەرجەم زیندەوەران دەگرێتەوە بە خودی مرۆڤیشەوە کە هەڵدەستێت بە خواردنی ڕووەک و بەری دارەوکان و خواردنی گیاندارانی تر کە لە ئەنجامدا گازی دووەم ئۆکسیدی کاربۆن دەداتەوە لەگەڵ پاشەرۆکان.

سێیەم/ یەکەی شیکردنەوە

کە بریتییە لە کرداری گۆڕینی ماددە ئاڵۆزەکان لە خانە و پاشماوەکان بۆ کانزا سەتاییەکان و گەڕانەوەیان بۆ ناو زەوی ئەو زیندەوەرانەی ئەم کردارە ئەنجام دەدەن زۆرن لەوانە (بەکتریا و جۆرەکانی کەڕوو وە چەند جۆرێک لە مێش ومەگەز).

چوارەم/ پێکهاتەی نازیندوو

کە ئاو و هەوا و کانزا و پێکهاتە نازیندووەکان دەگرێتەوە سەرەڕای گازەکان و تیشکەکان.

وێنەی ژمارە ١ گۆی زەوی کە بە ئامێری تایبەتی وێنە گیراوە

پۆلێنی ژینگە

لە پۆلێنی گشتیدا ژینگە دوو جۆرە

١- ژینگەی سروشتی

٢- ژینگەی دەستکرد

ژینگەی سروشتی

ئەو ناوەندیەکە کە مرۆڤ بە شێوەیەکی سادە تێدا دەژی سوودە لە سەرجەم ئەو پێکهاتانە وەردەگرێت کە سروشت بۆی دابین کردووە وە (ژینگە سوڕی ئاسایی خۆی دەبینێت لە پاراستنی و ئالوگۆڕی سروشتی) واتە: سروشت پاشماوەکان بە ئاسانی شی دەکاتەوە بۆ کانزا و توخمە سەرەتاییەکان بەمەش جارێکی تر یەکەی دروستکەر سوودی لێ دەبینێت بۆ دروستکردنی خۆراک.

ژینگەی دەستکرد

پاش ئەوەی مرڤایەتی پێشکەوتنی بە خۆیەوە بینی بە جۆرێک کە چەندەها شاری گەورە و کارگەی گەورە و ملیۆنەها بەرمیل نەوتی ڕۆژانە سووتاند و ڕۆژانە هەزاران تەن کانزای لە خاک دەرهێنا و سەدان هەزار هێکتاری لە دارستانەکان بڕیەوە دەرئەنجامی ئەمانە ژینگەیەک دروست بوو کە بە ژینگەی (دەستکرد) ناوزەند کرا.

پێشکەوتنی مرۆڤایەتی لەسەر شانی سروشت مەترسی گەورەی بۆ دروست کرد، سروشت نەیتوانی زاڵ بێت بەسەر ئەو گۆڕانکاریە گەورانەی مرۆڤ بە درێژایی ئەم چەند سەدیە دروستی کرد، مرڤایەتی کەش و هەوای گۆڕی و پلەی گەرمای بەرز کردەوە و ڕێژەی دووەم ئۆکسیدی کاربوونی زیاد کرد و سەرچاوەکانی ئاوی بەرەو پیسبوون برد و دارستانە گەورەکانی بڕیەوە و هەوڵەکانی مرڤایەتی بۆ بەکارهێنان و دەرهێنانی کانزاکان شێوازی سروشتی شێواند و زەوی گۆڕی بۆ ژینگەیەک کە دەسکردی خۆی بێت.

لە یاساکانی ژینگەدا هەندێک زیندەوەر و ڕووەک خۆراک دروست دەکەن هەندێک زیندەوەر خۆراک دەخۆن و دروستنی ناکەن و هەندێکێکیان خوراک و پاشماوەکانی تری زیندەوەران شیدەکەنەوە بۆ یەکە سەرەتایەکانی، لە سیستمی پارێزگاری ژینگەدا ئەو تەنانەی شی دەبنەوە، جارێکی تر دەبنەوە بە کانزای سەرەتایی جارێکی تر بە هۆی زیندەواران و ڕووەکەوە دەبنەوە بە خۆراک بەم کردارەش پاراستنی ژینکە دەچێتە قۆناغی سروشتییەوە هەر گۆڕانکارییەک لەم سیستەمەدا واتە پیسبوونی ژینگە دەگرێتەوە چونکە سروشت ناتوانێ کرداری شیکاری خۆی بکات بەمەش مرۆڤ خۆی زەرەرمەندی یەکەمە.

پیسبوونی ژینگە

پیسبوونی ژینگە چەندین پێناسەی جۆراوجۆری هەیە کە لە سەردەمی ئێستادا زۆربەیان ناسراو بوون ئەمەش چەند پێناسەیەکی زانستیی پیسبوونە:

١- هەموو گۆڕنکاریەکی فیزیایی یان کیمیایی گۆڕانکاری لە سروشتی ئاو هەوا و خاکدا بکات ببێتە هۆی زیان پێگەیشتنی مرۆڤ و بوونەوەرەکانی تر پێی دەوترێت پیسبوون (تلوث).

٢- گۆڕانی چۆنایەتی چەندایەتی لە پێکهاتەی ژینگەی زیندوو و نازیندوودا کە سیستمی ژینگە ناتوانی زاڵ بێت بەسەریدا و شی بکاتەوە پێی دەوترێت (پیسبوون).

٣- زیادبوونی هەر تەنێکی زیدە بە هۆی پێشکەوتنی پیشەسازییەوە بۆ سروشت (لە ئاو و هەوا و خاک) کە گۆڕنکاری لە پێکهاتەی سروشتدا بکات پێی دەوترێت (پیسبوون).

٤- هەر گۆڕانکاریەک لە ژینگەدا ببێتە هۆی زیان پێگەیاندنی ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆی بوونەوەران پێی دەوترێت (پیسبوون).

٥- زیادبوون یان کەمبوونی هەریەک لە پێکهاتە سروشتییەکانی کە ببێتە هۆی زیان پێگەیاندنی زیندەوەران و چواردەوریان گۆڕانکاری لە سروشت و کاری ڕۆژانەیان بکات پێی دەوترێت (پیسبوون).

پێناسەی زیاتر هەن بەڵام تەنها بۆ تێگەیشتن هێندە بەسن چونکە لە زمانە جیاوازەکاندا بە پێی تێگەیشتنی ناوەندە جۆربەجۆرەکان سەیرکردنیان بۆ تێگەیشتن لە پیسبوون پێناسەکانیش دەگۆڕێن.

جۆرەکانی پیسبوون

بۆ ئەوەی بە ئاسانی لە پیسبوون تێبگەین دەبێت جارێ بزانینن ژینگە چەند بەشە.

ژینگە پێک هاتووە لە چوار بەشی سەرەکی:

١- هەوا

٢- خاک

٣- ئاو

٤- زیندەوران

بەڵام پیسبوون سێ جۆری سەرەکی:

١- پیسبوونی هەوا

٢- پیسبوونی ئاو

٣- پیسبوونی خاک

پیسبوونی هەوا

بەرگە هەوای زەوی لە نێوان ١٥ بۆ ٤٥ کلم مەزندە دەکرێت کە پێک هاتووە لە چەندین گازی گرنگ وەک (ئۆکسجین، نایترۆجین و دووەم ئۆکسیدی کاربۆن کە ڕێژەی ٠٣ ٪ پێک دەهێنێت هەندێ گازی تری وەک هلیوم، نیون، ئەرەگۆن) کە بە ریژەیەکی زۆر کەم هەن لە هەوادا ئەم گازانە بنچینەی ژیانن لەسەر گۆی زەوی.

مرۆڤی ئاسایی لە ڕۆژیکدا نزیکەی ٢٢٠٠٠ جار کرداری هەناسە وەرگرتن دەکات بەمەش لانی کەم پێویستی بە ١٥٠٠٠ لیتر لە هەوا هەیە کە بە کێش دەکاتە ١٦ کیلۆگرام ئەم هێندە زۆر زیاترە لە سەرجەم (نان خواردن و ئاو خواردنەوی مرۆڤی ئاسای).

کاتێک کرداری پیسبوون ڕوو دەدات ئەگەر گۆڕانکاری گەورە لە پێکهاتەی سەرەکی هەوادا ڕوودبدات ئەگەر پێکهاتەی تر تێکەڵی هەوا بوو ئەوا زیان بە زیندەوران دەگەیەنێت.

جۆرەکانی پیسبوونی هەوا زۆرن ئەو پێکهاتە زیانبەخشانەی تێکەڵی هەوا بوون دەچنە لەشی مرۆڤەوە لە ڕێگەی (هەناسەدان و خواردن و پێستەوە) خوێنیش ئەو پێکهاتانە بە لەشی مرۆڤدا بڵاو دەکاتەوە، تووشی نەخۆشی دەکات و زیانی گەورەی پێ دەکەیەنێت، زۆربەی ئەو پێکهاتانەی کە لە هەوادا هەن لە ئەنجامی کردارەکانی مرۆڤایەتی خۆیەوەیەتی.

پێشکەوتنی بواری پیشەسازیی پێویستی بە سووتانی سوتەمەنێکی یەکجار زۆرە لە جۆرەکانی نەوت و خەڵووز و جۆرەکانی تر، سووتاندنی ئەمانەش، ڕێژەیەکی زۆر لە گازی دووەم ئۆکسیدی کاربۆن و ماددەی زیانبەخش دروست دەکات و بە هەوادا بڵاو دەبێتەوە بەمەش شێوازی ژینگە دەگۆڕێت.

پێشکەوتنی نەتەوەکان بە بڕی زۆریی و کەمیی وزە پێوانە دەکرێت سەرچاوەکەی هەر جۆرێک بێت لە وزە، بەرهەمهێنانی زۆرتری وزە دیاردەی پیسبوونی ژینگەیی بە دوادا دێت زۆرترین بڵاوبوونەوەی گازی پیسبووی لێ دەکەوێتەوە.

بۆ ئەوەی بە ئاسانی لە پیسبوونی هەوا بگەین پێویستە سەیری بەرگە هەوا بکەین کە پێکهاتووە لە سێ چین:

١- چینی یەکەم (تربۆسفیر)

ئەو چینە گرنگەیە کە نزیکەی ٠٢ کلم دەبێت لە ئاستی ڕووی دەریاوەوە، سەرجەم زیندەوەران لەم چینەدا دەژین، هەوەها هەموو گۆڕانکارییەکانی ئاو و هەوا لە بارانبارین و با و گێژەڵۆکەکان لەم چینەدا ڕوودەدات.

٢- چینی دووەم (ستراتوسفیر)

ئەم چینە دەکەوێتە سەروو چینی یەکەم، وە لە دووری ٢٠ کیلۆمەترەوە دەست پێ دەکات تاکو ٨٠ کلم بەرز دەبێتەوە گرنگی ئەم چینە لەوەدایە کە (بەرگە تۆێی ئۆزۆن) دەکەوێتە ئەم چینەوە و ئەرکی پاراستنی گۆی زەوییە لە تیشکی گوشندەی (سەروو وەنەوشەیی) و چەند تیشکێکی تری زیانبەخش.

٣- چینی سێیەم (ئایونۆسفیر)

ئەم چینە لە دووری ٨٠ کیلۆمەترەوە دەست پێ دەکات تاکو ٣٦٠ کلم و زیاتر پێکهاتووە لە گازە سووکەکان وەک (هایدرۆجین و هلیۆم و جۆری تر) وەک پارێزەرێک وایە بۆ چینی دووەم.

هەوا بە هۆی دوو سەرچاوەی سەرەکییەوە پیس دەبێت:

یەکەم/ سەرچاوەی سروشتی

دووەم/ سەرچاوەی ناسروشتی (دەستکرد)

یەکەم/ سەرچاوەی سروشتی

ئەو سەرچاوانەن کە سروشتین و مرۆڤ دەسەڵاتی بەسەریاندا نییە وەک (گڕکانی شاخەکان و با بەهێزەکان و سووتاندنی دارستانەکان بە هۆی هەورە بروسکەوە) کە بە پێی شوێن دەگۆڕێت پێک هاتوە لە:

١- پیسبوون بە هۆی (گازی دووەم ئۆکسیدی کبریت و فلۆراتی هایدرۆجین و کلۆریدی هایدرۆجین) کە لە ئەنجامی چالاکی گڕکانەکانەوە بەرز دەبێتەوە لە هەندێک شوێنی گۆی زەویدا.

٢- پیسبوون بە هۆی (ئەکاسیدی نایترۆجین) کە لە ئەنجامی خاڵیبوونەوەی تەزووی کارەبای هەورەبروسکەوە ڕوو دەدات ئەم گازە ڕاستەوخۆ تێکەڵ بە هەوا دەبێت.

وێنەی ژمارە ٢ هەورە بروسکەی سروشتی کە بە خاڵیبوونەوەی کارەبای ڤۆڵتییە بەرز ناسراوە

٣- پیسبوون بە (کبریتی هایدرۆجین) کە لە ئەنجامی دەرچوونی گازی سروشتی لە توێکڵی زەویدا ڕوو دەدات.

٤- پیسبوون بە (گازی ئۆزۆن) کە لە ئەنجامی ڕووناکی دروستکراو لە هەوادا بە هۆی هەورەبروسکەوە.

٥- پیسبوون بە (تۆز و خۆڵ)وە کە لە ئەنجامی بارینی تەنۆلکەکان دێت لە بۆشاییەکانەوە وەک کلکدارەکان (نیزەکەکان) هەروەها بە هۆی ڕەشەبا و گێژەڵۆکەوە کە بە هەوادا بڵاو دەبێتەوە.

٦- پیسبوون بە (بەکتریا و تەنۆلکەی وردو و کەڕووەکانەوە) کە لە ئەنجامی ڕزین و لەناوچوونی گیاندار و ڕووەکەکانەوە بە هۆی هەواوە بڵاو دەبنەوە.

٧- پیسبوون بە (تیشکە زیانبەخشەکان) کە بە هۆی گۆڕینی چینی یەکەمی توێکڵی زەویەوە ڕودەدات لە ئەنجامی زەمینلەرزە یان داروخانی چینەکانی توێکڵی زەوییەوە.

دووەم/ سەرچاوەی ناسروشتی

پیسبوونی هەوا لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر دەگۆڕێت بە پێی خێرایی با و جیاوازی پلەی گەرما و ڕێژەی بارانبارین، لێرەدا هەندێک لە گرنگترین جۆرەکانی پیسبوون لەگەڵ کارکردنی ئەو پیسبوونە لە سەر تەندروستی مرۆڤ باس دەکەین:

یەکەم/ پیسبوون بە (یەکەم ئۆکسیدی کاربۆن)

یەکەم ئۆکسیدی کاربۆن گازێکی ژەهراوییە نە ڕەنگی هەیە نەبۆن، لە ئەنجامی سووتانی ناتەواوەوە دروست دەبێت کە زیاتر لە سووتانی بەنزینی ئۆتۆمبیلەوە دروست دەبێت، ڕێژەکەشی لە شوێنێکەوە بۆ شوێنەکانی تر دەگۆڕێت کە کەمترین ڕێژەی لە شوێنە سەوزەکاندایە، دروستبوونی ئەم گازە زیاتر لە وەستانی ئامێرەوە دەبێت لە ترافیکەکاندا ئەمە سەرەڕای زیادبوونی ژمارەی ئامێر لە هەر شارێکدا، هەروەها ڕێژەی ئەم گازە لە ڕۆژدا زۆر زیاترە وەک لە شەودا، ئەم گازە ڕاستەوخۆ دەچێتە ناو خوێنی مرۆڤەوە کە زۆر خێرایانە لەگەڵ هیمۆگلۆبینی خوێن یەک دەگرێت بەمەش هەناسەدانی خانەکان سست دەکات دەبێتە هۆی ژەهراوی بوون ئەگەر ئەم گازە بە ڕێژەی ٠,٠١ ٪ ڕاستەوخۆ هەڵمژین ئەوا نیشانەکانی:

١- هەستکردن بە ماندووبوون

٢- تەنگەنەفسی

٣- زرنگانەوەی ناو گوێکان

ئەگەر ئەم ڕێژەیە لە ٠,٠١ ٪ زیاتر بوو ئەوا نیشانەکانی:

١- بێ هێزیی زۆر لە ماسولکە و نەمانی توانای جووڵەکردن.

٢- کزی بیست

٣- کزبوونی چاوەکان

٤- تێکچوونی گەدە و ڕشانەوە.

٥- دابەزینی پلەی گەرمی لەش.

٦- دابەزینی پەستانی خوێن.

٧- زیادبوونی لێدانی دڵ.

٨- بورانەوە لە پاش چەند کاتژمێرێ مردن.

دووەم/ پیسبوون بە (دووەم ئۆکسیدی کاربۆن)

ئەم گازە لە ئەنجامی هەموو سووتانێکەوە دروست دەبێت لە هەموو سووتانی جۆرەکانی نەوت و دار و هەر توخمێکی تر کە بۆ سووتان بشێت، ئەم گازە لە گرنگترین توخمە سروشتییەکانە بۆ پیسبوونی ژینگە، مرۆڤ خۆی خاوەنی بەرهەمهێنانییەتی کە ڕێژەکەی بەم ساڵانەی دوایی زۆر زیادی کرد، زیادبوونی بە چەند هەنگاویکدا دەڕوات لە شێوازی چارەسەرکردنی لەوانە بەشێکی لە ئاوی زەریاکاندا دەتوێتەوە کەڕێژەیەکی زۆرە بەشێکی ڕووەک و درەختەکان بەکاری دەهێنن بۆ هەناسەدان لەگەڵ ئەمانەشدا هەر ڕێژەیەکی زۆری لە هەوادا دەمێنێتەوە کە هۆکاری سەرەکی دیاردەی (قەتیسبوونی پلەی گەرما)یە زیادبوونی ئەم گازە لە هەوادا کار دەکاتە سەر:

١- چالاکی مێشک و پێکهاتەی خانەکانی

٢- کۆئەندامی هەناسە

٣- چاوی مرۆڤ

سێیەم/ پیسبوون بە (دووەم ئۆکسیدی کبریت)

نەوتی دەرهاتوو لە زەوی و خەڵوزی کانەکان و گازی سروشتی ڕێژەیەک لە کبریت لەخۆ دەگرێت وە لە کاتی سووتاندنیدا بە شێوەی گاز دەچێتە ناو هەواوە، ئەم گازە ڕەنگی نییە و بۆنێکی ناخۆشی هەیە کاتێک زیانبەخش دەبێت ئەگەر ڕێژەکەی ٣ بۆ یەک ملیۆن بەش بێت لە هەوادا مانەوەی لە هەوادا کارلێک دەکات و دەبێتە (ترشی کبریتی) دیسان کرداری ئۆکسانی بەسەردا دێت دەبێتە (سێیەم ئۆکسیدی کبریت) کە زیانی ڕاستەوخۆ بە مرۆڤ و ئاژەڵ دەگەیێنێت، کاردەکاتە سەر:

١- کۆئەندامی هەناسە و ئازاردانی سنگ

٢- بۆری هەناسە و هەوکردنی بۆرییەکانی هەناسە

٣- دەنگەژێکان گرتنی قورگ و خنکاندن

٤- هەستەوەری تامکردن و بۆنکردن

٥- چاوەکان و کزبوونی چاو

چوارەم/ پیسبوون بە (ئەکاسیدی نایترۆجین)

ئەکاسیدی نایترۆجین لە بڵاوترین گازەکانە کە بە هۆی سووتانەوە دروست دەبێت ئەمەش کاتێک پلەی گەرما بەرز دەبێتەوە بە تایبەتی لە ئامێری گەورە و بنکەکانی دروستکردنی کارەبا و گارگە گەورەکان، زیان دەگەیەنێت بە:

١- بۆری هەناسە

٢- پێڵوی چاوەکان

٣- توێی ئۆزۆن

پێنجەم/ پیسبوون بە (قورقوشم)

ئەم توخمە دەکرێتە ناو بەنزین بۆ باشترکردنی سووتان و بەرگری مەکینەی ئامێر، ئەم توخمە لە ئەنجامی سووتانەوە دێتە دەرەوە دەبێتە هۆی پیسبوون بە تایبەتی لە شارە گەورە و قەرەباڵخەکاندا کە کاریگەری لەسەر گیاندراران و مرۆڤ دەبێت، دەبێتە هۆی:

١- دروستبوونی بەردی گورچیلە

٢- کەمی همۆگلۆبینی خوێن

٣- دڵەڕاوکێ

٤- کەم هۆشی لە منالْدا

٥- سەرئێشە و بورانەوە

٦- تێکدانی شێوەی کۆرپەلە لە کاتی دووگیانیدا

پێنجەم/ پیسبوون بە (ئاوێتەی کلۆرۆفلۆرۆکاربۆن)

ئەم ئاوێتەیە زیاتر لە ناو ماڵەکانماندا هەیە وەک جۆرەکانی بۆن و بۆن بڕەکان (سپرای و...) یان پاشکۆی فرێزەری سەلاجە و سپلێتەکان ئەم گازە زۆر سووکە بەرز دەبێتەوە بۆ دوا چینەکانی هەوا لە ڕاستیدا زیانی ڕاستەخۆی بۆ مرۆڤ زۆر کەمە بەڵام کاریگەری ڕاستەوخۆی هەیە بۆ (تویێی ئۆزۆن) کە زیانی گشتی هەیە بۆ سەرجەم مرۆڤایەتی ئێستا زۆربەی کۆمپانیا گەورەکان هەوڵی دروستکردنی ئاوێتەی نوێ دەدەن تاکو زیان بە ژینگە نەگەیەنێت.

شەشەم/ پیسبوون بە (ئاوێتە ژەهراویەکان)

ئەمانەش چەند جۆرێک لە ئاوێتەن وەک (زرنیخ، سلینیۆم، جیوە، کامدیۆم و... هتد) کە ڕێژەیان زۆر کەمە دووکەڵی گارگە گەورەکان دروستی دەکەن تێکەڵی هەوا دەبن پاشان بە هۆی بارانەوە دەچنەوە ناو زەوی زیان بە گیانداران دەگەیەنێت ئەگەر ڕێژەیان زیادی کرد.

حەوتەم/ پیسبوون بە هۆی (زیندەوەرە وردەکانەوە) ئەوانەی بە چاو نابینرێن

ملیۆنەها جۆر زیندەوەری ورد وەک (بەکتریا و فایرۆس و کەڕووەکان) بەڕێژەیەکی سروشتی لە هەوادا هەیە، ئەگەر ئەم ڕێژەیە زیادی کرد بە هۆی مرۆڤەوە ئەوا پیسبوون دروست دەبێت و ژینگە پیس دەکات، ئەمەش لە کاتی جەنگدا زیاتر ڕوو دەدات کە دژەکان وەک چەک بەکاری دەهێنن ناسراوە بە چەکی (بایۆلۆجی) لە ناسراوترین ئەو پیسبوونانەی کە ئێستا بڵاوە (بەکتریای گەڕی)یە (جمرة الخبیثة).

زیانەکانی پیسبوون لە سەر (توێی ئۆزۆن)

ئۆزۆن: گازێکی ژەهراوییە کە دەکەوێتە نێوان (تۆربۆسفیر و ستراسفیر)ەوە، پێکهاتووە لە یەکگرتنی (ئۆکسجین و یەک گەرد لە ئۆکسجینی سەربەست). کە کاری پارێزگارییە لە گۆی زەوی لەو تیشکانەی کە زیانبەخشن بۆ مرۆڤ، هەرکاتێ چڕی ئەم گازانە کەم بۆوە ئەوا توانای پەرچدانەوەی تیشکی نامێنێ، وە هەندێ جار زۆر تەنک دەبێتەوە بە شێوەیەک کە پێی دەڵێن (کونبوونی توێی ئۆزۆن).

بوونی گازی ئۆزۆن لە بەرگە هەوای مرۆڤدا

ئەم ئۆزۆنە جیاوازی هەیە لە گەڵ (توێی ئۆزۆن)دا، زۆر زیانبەخشە بوونی لە هەوادا لە ئەنجامی سووتانی جۆرەکانی نەوت و ئەو ئامێرە گەورانەی کە بە هایدرۆکاربۆن کار دەکەن هەروەها گازی (فریۆن) کە لە دروستکردنی ئامێری ساردکەرەوەدا بەکار دەهێنرێت و هەروەها جۆرەکانی بۆن کە بە (ئایروسۆل) ناسراوە و هەروەها جۆرەکانی ئامێرە ئەلکترۆنیەکان وەک (کۆمپیوتەر و تەلەفیزۆن و... هتد) دروست دەبێت گازی (ئۆزۆن) زۆر ژەهراویە هەڵمژینی بەشێکی کەمی دەبێتە هۆی مردن.

پیسبوونی ئاو

بوونی ئاو بۆ ژیان پێویستیەکە هەرگیز ناتوانرێت دەستبەرداری بین بە تایبەتی کە ڕۆژانە مرۆڤ پێویستی بە چەند لیترێک لە ئاو هەیە، ئاو دەبێت بە جۆرێک پاقژ بێت کە مرۆڤ توشی نەخۆشی نەکات چونکە ئاو باشترین ناوەندی گواستنەوەیە ڕاستەوخۆ تێکەڵ بە لەشی مرۆڤ دەبێت.

دوو جۆر ئاو لەسەر گۆی زەوی هەیە:

١- **ئاوی شرین:** کە بریتییە لە ئاوی ڕووبار و دەریاچە داخراوەکان و ئاوی ژێر زەوی (کە هەموویان لە ئەنجامی بارانبارییەوە دروست دەبن).

٢- **ئاوی سوێر:** کە بریتییە لە ئاوی دەریا و زەریا گەورەکان وە زۆرترین ڕێژەی ئاوی زەوی پێک دەهێنێت.

پیسبوونی چەند جۆرێکن لەوانە:

١- پیسبوون بە هۆی (توخمە کیمیاوییەکانەوە)

تێکەڵبوونی هەر توخمێکی کیمیاویی زیانبەخش یان ژەهراویی بە ئاو دەبێتە هۆی پیسبوون، دیاردەی پیسبوونی لە هەندێک شاری گەورەی جیهاندا هەیە کاتێک کارگەی گەورە لەسەر ڕووبار و سەرچاوەکانی ئاو دروست کرا، بووە هۆی پیسبوونی بە تایبەتی کارگەی (پەترۆکیمیاوییەکان) کە فڕێدانی توخمە زیادەکانی پاشماوەی کارگەکان تێکەڵ بە ئاو دەبێت و دەبێتە هۆی پیسبوون، جگەرلە پیسبوونی ئاوی خواردنەوە ئەم توخمانە کار دەکەنە سەر ئەو زیندەوەر و ڕووەکانەی لەناو ڕوباردا دەژین جگەر لەو نەمام و ڕووەکانەی کە بە ئاوی ئەم ڕووبارانە ئاو دەدرێن هەروەها ئەم توخمانە بەشێکی زۆر لە ئۆکسجین کاردەکەن بە هۆی کاری ئۆکسانەوە کە دیسان ئەمەش زیانێکی تری پیسبوونی ئاوە.

٢- پیسبوون بە هۆی (پاقژکەرە دروستکراوەکانەوە)

کە ئەمەش دوو جۆرن:

ا- پاکژکەرەوە سادەکان:

ئەم جۆرە کەمتر زیان دەگەیەنن بە ئاو کاتێک تێکەڵی دەبێت بە ئاسانی کاری ئۆکسانی بەسەردا دێت زوو شی دەبێتەوە و زیانی نابێت.

ب- پاقژکەرە ڕەقەکان:

ئەم جۆرە زۆر زیانبەخشن بە ئاو کاتێک تێکەڵی دەبێت، ئەم جۆرانە زیاتر لە توخی فۆسفات دروست دەکرێت یان توخمە هاوشێوەکانییەوە زیانی زۆر دەگەیەنن بە خراپترین جۆری پیسبوون دەناسرێت.

٣- پیسبوون بە هۆی (فلزاتی قورس)

فلزاتی قورس توخمەکانی (جیوە، قورقشم، کادیۆم، زەنگ و... هتد) دەگرێتەوە کە ژەهراویترین جۆری توخمەکانن، ئەم توخمانە لە ناو خانەی مرۆڤدا کۆ دەبێتەوە دەبێتە هۆی مردنی خانەکان و تووشبوون بە نەخۆشی شێرپەنجە.

٤- پیسبوون بە هۆی (پەیینی دەستکرد -سماد-)

لە ئەنجامی پێویستی مرۆڤ بە بەروبوومی کشتوکاڵی بۆ بەرهەمهێنانی زۆرترین خۆراک بە کەمترین ماوە پەیینی دەستکرد هاتە کایەوە کە لە توخمە سەرکییەکان پێک هاتووە وەک نیترات و لە ئەنجامی بارانبارینداا ئەم توخمانە کە زۆربەیان زیانبەخشن دەتوێنەوە و تێکەڵ بە ئاوی ژێر زەوی دەبن و دەبنە هۆی پیسبوونی.

٥- پیسبوون بە هۆی (نەوت و جۆرەکانی)

ئەم دیاردەیە زیاتر لە دەریا و زەریاکان ڕوو دەدات لە ئەنجامی شکاندنی پاپۆڕی بارهەڵگری نەوت یان لێچوونی ئەو بارهەڵگرانەیان لە کاتی هەڵکەندنی بیری نەوت لە ناو دەریاکان و دەشکێت و نەوتی ڕەش تێکەڵی ئاو دەبێت لەبەرئەوەی نەوت لە ئاو سوکترە سەر ئاو دەکەوێت توێیەک دروست دەکات کە ڕێگە نادات تیشکی خۆر بگاتە ناو زەریاوە و ڕێگە نادات ئۆکسجین بچێتە ئاوەوە جگەر لە چەند توخمێکی ژەهراوی تێکەڵ بە ئاو دەبێت و دەبێتە هۆی مردنی زیندەوەران.

٦- پیسبوون بە هۆی (ئاوی ئاوەڕۆوە -ئاوی قورس-)

ئەو بڕە ئاوەی کە بەکاری دەهێنین لە کاری ڕۆژانەی خۆماندا بۆ پاککردنەوەی خۆمان و شتنی پێداویستی ڕۆژانەمان جۆرە ئاوێک دروست دەکات کە لای خۆمان بە ئاوی ئاوەڕۆ ناسراوە لە کاتی تێکەڵبوونی بە ئاوی پاک یان ئاوی ژێر زەوی ئەوا پیسبوون ڕوو دەدات لە بوونی چەندین توخمی ژەهراویی و زیندەوەری وردی زیانبەخش وەک (بەکتریا و جۆرەکانی).

پیسبوونی خاک

خاک سێیەم گرنگ ترین بنەمای ژیانە هەموو بوونی مرۆڤایەتی بەندە بە خاکەوە زۆربەی خۆراکی زیندەوەران لە خاکەوە بەرهەم دێت، هەر پیسبوونێک لە خاک پیسبوونی سەرچاوەی خۆراکی مرۆڤە، پێوانەی گشتی بۆ بوونی نەتەوەی بەهێز توانایەتی بۆ بەرهەمهێنانی خۆراک و کشتوکاڵ کردن لە بەر زیادبوونی ڕێژەی دانیشتوانی گۆی زەوی و پێویستی بە خۆراکی بەردەوام ئێستا بەرهەمهێنانی

خۆراک گەیشتۆتە لووتکە بۆیە پارێزگاریکردن لە خاک بۆتە پێویستی زۆر گرنگ ئەمەش دیاریترین جۆرەکانی پیسبوونی خاکە:

١- پیسبوون بە هۆی (توخمە کیمیاویەکانەوە)

توخمە کیمیاویەکان کە دەبنە هۆی پیسبوونی خاک زۆرن لە وانە جۆرەکانی توخمە ژەهراویەکان کە تێکەڵی خاک دەبن، دەبنە هۆی لە ناوچوونی ڕووەک و زیندەوەرە سوودبەخشەکانی ناو خاک بەمەش خراپترین جۆری پیسبوونی ڕودەدات.

٢- پیسبوون بە هۆی تیشکە ناوکییەکانەوە (اشعاعات نوویە)

کە دیاردەیەکە بە هۆی جەنگی ناوکی یان تاقیکردنەوەی چەکی ناوکییەوە ڕوو دەدات یان لە ئەنجامی هەرەسهێنانی کوورەی ناوکی ویسگە گەورەکانی دروستکردنی کارەبای ناوکی، کە تێیدا زەوی تیشکاوی دەبێت خاک ئەو تیشکە هەڵدەمژێت و لە ئەنجامدا دەبێتە هۆی لە ناوچوونی ڕووەک و زیندەوەرەکانی ناو خاک.

٣- پیسبوون بە هۆی (خاشاک) (نفایات العامە)

ئەو خۆڵ و خاشاکەی کە لە ئەنجامی چالاکییە جۆربەجۆرەکانی ڕۆژانەی مرۆڤە بەرهەم دێت لە ناو ماڵ و شوێنی کارکردندا ئەگەر بە شێوەیەکی هەڕەمەکی لەسەر خاک ڕۆ بکرێت دەبێتە هۆی پیسبوونی خاک بە تایبەتی ئەو جۆرە توخمانەی خاک ناتوانێ شییان بکاتەوە وەک (پلاستیک، ئاسن، شوشە، ئەلەمنیۆم، قورقشم و... هتد).

٤- پیسبوون بە هۆی (هۆکاری سروشتی)

کە ئەمەش لە ئەنجامی تەقینەوەی گڕکانەکان یان بای توند (کە زۆر شت لەگەڵ خۆیدا هەڵدەگرێت) یان دیاردەی بەبیابانبوونی خاکەوە دەبێت کە ئەم هۆکارانە سروشتین و دەستی مرۆڤیان تێدا نییە دەبنە هۆی پیسبوونی خاک و لە توانای خاک کەم دەکەنەوە بۆ بەرهەمهێنانی بەروبوومی کشتوکاڵی.

خۆڵ و خاشاک (نفايات والمخلفات)

لە ئەنجامی پێشکەوتنی مرۆڤایەتی و دروستبوونی شاری گەور و گەورەتر هەنگاوی گەورە نرا بۆ بەکارهێنانی زەوی و دروستبوونی پێداویستی ڕۆژانە بە درێژای سەدەکانی مێژوو، زیادبوونی بەرچاوی ژمارەی مرۆڤەکان کە ئێستا بە ٦,٦ ملیار کەس مەزەندە دەکرێت خۆل و خاشاکی گەورەتری بەرهەم هێنا کە تەنگ و چەڵەمەی بۆ ژیان دروست کرد، خۆل و خاشاک (ئەو پێکهاتە زیادانەی کە پێویستمان پێیان نییە و بەکاری ناهێنین لە ئەنجامی چالاکی ڕۆژانەمان لە دروستکردنی خواردن و پێداویستییە سەرکییەکانی ناو ماڵ (دروستبوونی خۆڵ و خاشاک لە ئاستی جیهاندا کێشەی دروست کرد بۆ مرۆڤایەتی لەبەرئەوەی کۆنەکردنەوەی تەنها یەک ڕۆژ بۆ ئەو خۆڵ و خاشاکە دەبێتە هۆی زیادبوونی نەخۆشی بە ڕێژەیەکی بەرچاو و ئەمەش بەهۆی زیادبوونی ملیۆنەها جۆری بەکتریا و فایرۆس کە خۆڵ و خاشاک ناوەندێکی زۆر چالاکە بۆ گەشەکرنی ئەم وردە زیندەوەرانە...

چەندین ڕێگە هەیە بۆ چارەسەرکردنی خۆڵ و خاشاک کە بە کورتی ئەمانەن:

١- داپۆشینی تەندروست (داپۆشینی لەناو خاکدا)

(لەبەرئەوەی ئەم ڕێگایە لە ناو سلێمانیدا بەکار دێت لە بەشەکانی داهاتوودا بە هەموو مەرجەکانەوە و بە شێوەی ورد باسی دەکەین).

٢- سووتاندنی خۆڵ و خاشاک لە شوێنی تایبەتی و بە ئامێری تایبەتی

هەندێ وڵاتی گەورە ئەم ڕێگەیە بەکار دەهێنن ئەمەش لە کارگەی تایبەتیدا دەبێت، لە باشیەکانی ئەم ڕێگایە ئەوەیە کە خۆڵ و خاشەکە جیا دەکرێتەوە و جارێکی تر بەکار دێتەوە و ئەوەشی دەمێنێتەوە دەخرێتە فرنی گەوروە و دەسووتێنرێت و وزەی کارەبای لێ دروست دەکرێت، لە خراپییەکانی ئەم ڕێگەیە، گازی دووەم ئۆکسیدی کاربون دەردەدات و ڕێژەکەی لە هەوادا زیاد دەبێت، کە ئەمەش زیان بە ژینگە دەگەیەنێت، گەرچی هەندێ کارگە لوولەی دووکەڵکێشی درێژیان دروست کردووە بەڵام هەر ئەو ڕێیە زیان بە ژینگە دەگەیەنێت بە تایبەتی کە ئەم ڕێگەیە ڕێژەی لە ٧٠ ٪ خۆڵ و خاشاکەکە دەسووتێنرێت لە پاشاندا ٩٥ ٪ خۆڵی ناو فڕن دەسووتێنرێت ئەوەشی مایەوە کە دەکاتە ٥٪ بە ئاسانی دادەپۆشرێت.

٣- بەکارهێنانەوەی خۆڵ و خاشاک

ئەمە یەکێکە لە باشترین ڕێگەکانی چارەسەری خۆڵ و خاشاک کە وڵاتە پێشکەوتوەکان و وڵاتانی دۆستی ژینگە بەکاری دەهێنن لەم کردارەدا چەند کارگەیەکی بچووک دادەمەزرێنن لەوانە:

١-کارگەی دروستکردنەوەی شوشە

٢- کارگەی دروستکردنەوەی قتوو

٣- کارگەی دروستکردنەوەی کاغەزی بەکارهاتوو

٤- کارگەی دروستکردنی پەیینی کیمیایی

ئەم چوار کارگەیە زۆر پێویستە بۆ چارەسەرکردنی خۆڵ و خاشاک بەم ڕێگەیە بەشی هەرە زۆری ئەو خۆڵ و خاشاکە چارەسەر دەکەن ئەوەشی دمێنێتەوە، دەتوانرێت بە هۆی جۆرێکی تایبەت لە بەکتریاوە گازی (میسان)ی لێ دروست بکرێت کە بەکاردێت بۆ سووتاندن و زیانی کەمە هەیە بۆ ژینگە.

پۆلێنی خۆڵ و خاشاکی سلێمانی

بۆ ناسین و زانینی جۆر و پۆلێنی خۆڵ و خاشاک پێویستە لە پێشدا پێگەی (جیۆمۆرۆفۆلۆجی) شاری سلێمانی بناسین:

ناوچەی سلێمانی جیاوازی هەیە لە بەرز و نزمیدا، دابەش بوونەکەی بەم شێوەیە:

١ ناوچەی چیا بڵندەکان

ئەم ناوچەیە خۆرهەڵاتی پارێزگا دەگرێتەوە لە باکوورەوە بۆ باشوور بەرزییان لە نێوان ٢٠٠٠–٣٥٠٠ مەترە لە ئاستی ڕووی دەریاوە، شاخەکانی بە شێوەی گشتی ڕووتەن و بێ ڕووکن.

٢- ناوچەی چیا نزمەکان

دەکەوێتە ناوچەی ڕۆژئاوای ناوچەی چیا بڵندەکانەوە کە بەرزیان لە نێوان ١٠٠٠–٢٠٠٠ م لە ئاستی ڕووی دەریاوە، ئەم چیایانە تووشی داڕوتان بوون کە زۆربەیان لە بەردی کلس و جیرینن.

٣- دەشتی ناو شاخ

دەکەونە ناوچەی چیا نزمەکانەوە کە گرنگترین ناوچەی نیشتەجێبوون و سەرچاوەی کشتوکاڵن.

بەرز و نزمی

بەرز و نزمی ڕووی زەوی کاریگەریەکی زۆر دەکاتە سەر کەش و هەوا و ڕەگەزە سروشتییەکانی تر بە هۆکارێکی سەرەکی دادەنرێن لە جیاوازی خەسڵەتەکانی ئاو و هەوا (لە ڕووی چەندێتی، چۆنییەتی و پلەی گەرما) بەرزی شاری سلێمانی لە ٤٠٠ مەترەوە دەست پێ دەکات بۆ ٢٥٠٠م لە ئاستی دەریاوە، کە ئەمەش جیاوازییەکی زۆر گەوری بەرز و نزمییە بەمەش پلەی گەرما جیاوازیی دەبێت کە لە نێوان -١٤ بۆ ٤٦ پلە دەگۆڕێت لە نێوان وەرزەکانی ساڵ و بەرز و نزمیدا.

جوگرافیای خاک

بە شێوەیەکی گشتی شەش جۆرە:

١- **خاکی (ئەنتیسۆڵ):** زۆرینەی خاکی سلێمانی پێک دەهێنێت، بە تایبەتی ناوچە بەرزەکان کە دووچاری ڕاماڵین بوون، بە خاکی چین چین ناسراوە.

٢- **خاکی ئەنسپیتیسۆڵ:** ئەم جۆرە توانای گۆڕانی هەیە بۆ جۆرەکانی تری خاک.

٣- **خاکی (ڤێرتیسۆڵ):** لە خۆرئاوای سلێمانی بەدی دەکرێت، کە ٣٠ ٪ کانزای قوڕییە تا قوڵای ٥٠سم.

٤- **خاکی (مۆلیسۆڵ):** ڕەنگی ئەم جۆرە ڕەش و پێکهاتەکانی جۆرێک لە تفتێتی تێدایە.

٥- **خاکی (ئەریدسۆڵ):** ئەم جۆرە ڕێژەی خوێی زۆرترە، لە ناوچەی وشکەکاندا دەبینرێت، کە دیاردەی کۆبوونەوەی (کاربۆناتی کالیسیوم)ی تێدا دەردەکەوێت.

٦- **زەوی شاخاوای:** ئەم جۆرە سیفەتی خاکیان تێدا نییە ڕێژەی (کاربۆناتی کالیسیۆمی ٤٠ ٪ زیاترە) کە کرداری ڕاماڵێنی زۆرە.

ناسینی و پۆلێنکردنی خۆڵ و خاشاک لە هەر شارێک بە شێکە لە چارەسەرکردن، دیارە شاری سلێمانیش بۆتە شارێکی گەورە کە نزیکەی ٨٠٠٠٠٠ کەس لە ئێستادا تێیدا دەژی بەتایبەتی لەم چەند ساڵانەی ڕابردوودا ڕێژەی خۆڵ و خاشاک زۆر زیادی کردووە، بەهۆی کێشانی خۆڵی ٢٠٠ ماڵی شاری سلێمانی کە ژمارەی ئەندامانی خێزانی تێدا وەرگیرا لە یەک ڕۆژدا بەم کارەش تێکڕای گشتی وەرگیرا بە تایبەتی ئەم ٢٠٠ ماڵە لە سەرجەم گەڕەکانی شاری سلێمانی بوو کە تێدا بۆ هەر کەسێک نزیکەی ٨٥٠ گرام وەک تێکڕای گشتی دەتوانین کاری پێبکەین کە ٦٨٠ تەن بۆ تێکڕا لەیەک ڕۆژدا ئەمە جگەر لەو خۆڵ و خاشاکەی ناوچەی پیشەسازی ناوەندی بازرگانی و خۆڵ و خاشاکی پاشماوەی بیناسازی کە گەورترین ڕێژەی خۆڵ و خاشاکە هەریەکە لەمانە بە شێوەیەکی چڕ و پڕ باس دەکەین.

یەکەم/ خۆڵ و خاشاکی ناوماڵ (نفايات المنزلية):

ماڵ ئەو شوێنەیە کە هەموومان تێیدا نیشتەجێین و تەواوی پشووی مرۆڤی تێدایە لە نانخواردن و خۆشتن و جوانکردنی ناوماڵ و گۆرینی پێداویستی تاوەکو لەبەرچاو دەروون پەسەند بێت ئەم کارانەش لە ئەنجامدا بڕێک لە شتی زیادە دروست دەبێت کە بەکار نایەت بەمەش دەوترێت خۆڵ و خاشاکی ناو ماڵ، بە پێی ژمارەی ئەندامانی خێزان و گەورە و بچووکی ڕووبەری ماڵ و ئاستی گوزەرانی خێزان زۆری و کەمی بڕی خۆڵ و خاشاک دیاری دەکات و ئاستی ڕۆشنبیریی و پێشکەوتنی تاک و جۆراوجۆری خۆڵ و خاشاک دیاری دەکات.

لە ئەنجامی پشکنینی خۆڵی ٢٠٠ ماڵ لە شاری سلێمانی بۆ دیاری جۆری خۆڵ و خاشاک کە وەک ڕێژەی سەدی دیاری بکرێت بەم شێوەیە بوو:

١- توخمی ئەندامیی (پاشماوەی خواردنی ناو ماڵ): ٢٦ ٪

٢- توخمی سلیلۆزیی (کاغەز و جۆرەکانی): ٥ ٪

٣- توخمی کاربۆنیی (دار و هاوشێوەکانی): ١١ ٪

٤- توخمە کانزایەکان (قتوو و توخمە ڕەقەکان): ١٩ ٪

٥- توخمە نایلۆنییەکان (جۆرەکانی نایلۆن): ١٦ ٪

٦- ئەو توخمانەی ناکەونە ئەم ٥ جۆرەوە: ٩ ٪

٧- شلەمەنیەکان (ئاو و جۆرەکانی): ١٤ ٪

سەرجەم: ١٠٠ ٪

وێنەی ژمارە ٣ بەشێک لە خۆڵی یەک ڕۆژی ماڵێک لە گەڕەکێکی سلێمانی

ئەم ڕێژانەی کە وەرگیراون دەتوانین چەندین زانیاری گرنگ لەسەر شێوازی ژیانی و ئاستی گوزەران و ڕۆشنبیری خەڵک وەربگرین هەروەها ئەوەشمان بۆ دەرکەوت کە خەڵکی شاری سلێمانی ئاستێکی گوزەرانی باشیان هەیە لە چاو ناوچەکانی دەوروپشتی ڕێژەکەش ئەوە دەردەخات کە خواردن ڕێژەی یەکەمی پێک دەهێنێت.

پاشان قتوەکان کە ڕێژەیەکی زۆرە ئەمەش واتای زۆربوونی خواردنی هەڵگیراو لە سلێمانی زۆر زیادی کردووە کەمترین ڕێژەی سلیلۆز واتای کەمترین ڕێژەی خوێندنەوە هەیە لە سلێمانی ئەتوانرێت چەندین زانیاری گرنگی تر وەربگرین بەڵام باسەکەمان ئەمە نییە.

پاراستنی ژینگە جگەر لە بوونی ڕۆشنبیریی و ئاستی زانیاریی پێویست هەوڵ و کارکردنی دەوێت، خۆڵ و خاشاکی ماڵان ئەگەر بە شێوازی زانستی فڕێ بدرێت و هاوکاری خەڵکی لەگەڵدا بێت لە کۆکردنەوە و کەمتر بەکارهێنانی ئەو شتانەی کە زیادەیان زۆرە هۆکاری سەرەکین بۆ پاکڕاگرتنی ژینگەی شاری سلێمانی شارەوانی سلێمانیش بەشێکی گرنگی بۆ پاراستنی ژینگە لەبەر گرنگی لە بەشەکانی داهاتوودا بە وردی لەم بەشە دەدوێین.

دووەم/ خۆڵ و خاشاکی ناوچەی بازرگانی

ناوچەی بازرگانی لە شاری سلێمانی ناوچەیەکی گرنگە دەکەوێتە ناوەڕاستی شارەوە زۆربەی کۆگا بازرگانییەکان کە هەمە چەشنەن لە یەک شوێندا کۆ بوونەتەوە لە چەند کیلۆمەتریکی چوارگۆشە تێناپەڕێت لەگەڵ ئەوەی بەم ساڵانەی ڕابردوو چەند شوێنکی تری شاری سلێمانی کرانە شوێنی بازرگانی وەک شەقامی (شەست مەتریی) و چەند شوێنکی تر، بەڵام هێشتا شوێنی سەنتەری شاریان نەگرتەوە هەرچی خۆڵ و خاشاکی سەنتەری بازرگانی جیاوازی تەواوی هەیە لە گەڵ خۆڵ و خاشاکی ناو ماڵدا لە ئەنجامی وەرگرتنی ٢٢٠ شوێنی جیاواز لە ناو سەنتەری بازرگانی بۆ شیکردنەوەی جۆری خۆڵ و خاشاک بەم جۆرە دەرچوو:

١- توخمی ئەندامیی (پاشماوەی خواردن): ١٧ ٪

٢- توخمی سلیلۆزیی(کاغەز و جۆرەکانی): ٤٣ ٪

٣- توخمی نایلۆنیی (جۆرەکانی نایلۆن): ٢٨ ٪

٤- توخمی کانزایی (جۆرەکانی کانزا): ١٢ ٪

سەرجەم: ١٠٠ ٪

کە ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت جیاوازییەکان چەند زۆرن.

وێنەی ژمارە ٤ ناوبازاڕی شاری سلێمانی بەردەم قادرمەکانی شەقامی مەولەوی، کە لە یەک کاتژمێردا ئەو بڕە خۆڵە دروست بووە بۆ ٨ کاتژمێری زیاتر دەمێنێتەوە زیاد دەکات لە پاشان فڕێ دەدرێت.

وێنەی ژمارە ٥ بەردەم شارەوانی کۆن (بەلەدێکە) کە تەنها لە یەک کاتژمێردا کۆدەبێتەوە

سێیەم/ خۆڵ و خاشاکی ناوچەی پیشەسازیی

ناوچەی پیشەسازی لە شاری سلێمانی لە دوو شوێنە کە دیسان خۆڵ و خاشاکیان زۆر جیاوازترە لە شوێنەکانی تر دیارە کە زۆربەی خۆڵ و خاشاکیان لە پارچەی ئەو ئامێرانەوە دێت کە خراپ دەبن و پاشان چاک دەکرێنەوە، بە زیادبوونی ژمارەی ئامێرەکان بڕی خۆڵ و خاشاک زیاد دەبێت، دوای وەرگرتنی چەند نموونەیەک لە شوێنی ناوچەی پیشەسازیی شاری سلێمانی بۆ شیکردنەوە و زانینی جۆرەکانی بەم جۆرە دەرچوو:

١- توخمی کانزایی (هەموو جۆرەکانی کانزا): ٦٣ ٪

٢- توخمی سلیلۆزیی (جۆرەکانی کاغەز): ١٤ ٪

٣- شلەمەنیەکان (هاوشێوەکانی نەوت): ١٢ ٪

٤- توخمی نایلۆنیەکان (هەموو جۆرەکانی نایلۆن): ١١ ٪

سەرجەم: ١٠٠ ٪

وێنەی ژمارە ٦ بەشێک لە خۆڵ و خاشاکی ناوچەی پیشەسازی کە ڕێژەی زۆرینەی کانزای پێوە دیارە

وێنەی ژمارە ٧ بەشێکی تری خۆڵ و خاشاک لە ناوچەی پیشەسازی

چوارەم/ خۆڵ و خاشاکی تایبەتی پزیشکیی

ئەم جۆرە خۆڵ و خاشاکە لە هەموو جیهاندا کاری تایبەتی بۆ دەکرێت و لە شوێنی تایبەتدا چارەسەر دەکرێت کاری داپۆشین و سووتاندنی تایبەتی بۆ دەکرێت لەبەرئەوەی ئەم خۆڵ و خاشاکە ژمارەیەکی زۆری میکرۆبی تێدایە لە وڵاتە پێشکەوتووەکان یاسای تایبەتی هەیە بۆ شێوازی چارەسەرکردنی، لە شاری سلێمانی ئەو خۆڵ و خاشاکەی لە نەخۆشخانەکان هەیە تێکەڵی خۆڵ و خاشاکی ئاسایی دەکرێت فڕێ دەدرێت بە بێ گوێدانە هیچ ڕێنمایەکی تەندروستی گشتی، بە پێچەوانەوە خۆڵ و خاشاکی زۆربەی نەخۆشخانەکان شارەوانی خۆی فڕێی دەدات کە وەک پێویست دەبێت بەڕێوەبەرایەتی گشتی تەندروستی خۆی ئەم کارەکە لەژێر چاودێری وردی پسپۆڕەکانی خۆیدا بە ڕێگەی زانستی و کیمیایی چارەسەری ئەو خۆڵ و خاشاکە بکات.

وێنەی ژمارە ٨ بەشێک لە خۆڵ و خاشاکی نەخۆشخانەکانی شاری
سلێمانی کە ترسناکترین جۆری خۆڵ و خاشاک لە ڕووی زیانی بۆ ژینگە

وێنەی ژمارە ٩ بەشێک لە خۆڵ و خاشاکی پزیشکی لە یەکێک لەنەخۆشخانەکانی شاری سلێمانی

پێنجەم/ خۆڵ و خاشاکی سروشتیی

ئەم جۆرە خۆڵ و خاشاکە زۆر بە ئاسانی دەناسرێنەوە، هۆکارەکانی سروشتییە سروشت دەتوانێ بە ئاسانی شییان بکاتەوە لەوانەش:

١- گەڵا و لقی دارەکان.

٢- لاشەی ئەو گیاندارانەی کە ڕۆژانە دەمرن.

٣- ئەو تۆز و خۆڵانەی لە ئەنجامی باو گێژەڵووکەکانەوە دروست دەبن، شاری سلێمانیش ڕێژەیەکی باشی لەم جۆرە خۆڵ و خاشەکە هەیە.

وێنەی ژمارە ١٠ بەشێک لە خۆڵ و خاشاکی سروشتی

شەشەم/ خۆڵ و خاشاکی خانووسازیی

دروستکردنی خانوو و باڵاخانە و چاککردن و نوێکردنەوەی شوێنی نیشتەجێ، جۆرێکی تایبەت لە خۆڵ و خاشاک دروست دەکات کە لە ڕووی پێکهاتەوە جیاوازە و گواستنەوە و بارکردنی ئەرک و ماندووبوونی زۆری دەوێت، ئەم جۆرە خۆڵ و خاشاکە هەر لە پێکهاتە سەرەکییەکانی خاکە و کەمترین ڕێژەی پیسبوونە لە وڵاتە پێشکەوتوەکان، لە شاری سلێمانی بۆتە گێشەکەیەکی گەورە لەبەر ئەوەی خانوو دروستکردن لە شاری سلێمانی زۆرترین پاشماوەی هەیە وە لە نزیکترین شوێنی چواردەوری خۆمان لە کەلاوە و زەوییە بەتاڵەکان فڕێی دەدەین کە ئەمەش بۆ شارەوانی ئەرکێکی قورس و بڕێکی سەرمایەی زۆری دەوێت بۆ فڕێدانی.

وێنەی ژمارە ١١ بەشێک لە خۆڵ و خاشاکی تایبەتی خانوو بەرە کە ڕێژەیەکی زۆری خۆڵ و خاشاکی سلێمانی پێکدەهێنێت

وێنەی ژمارە ١٢ بەشێکی تری خۆڵ و خاشاکی خانووبەرە

ڕێژە و جۆری خۆڵ و خاشاک لە شاری سلێمانی

بۆ وەرگرتنی ڕێژەیەکی زانستی و دروست لەسەر ڕێژەی و جۆری خۆڵ و خاشاک هەستاین بە کێشانی ١٢ جۆری ئامێری جۆراوجۆری شارەوانی سلێمانی لە ١٢ شوێنی جیاواز ڕێژەی جۆراوجۆرەکان بەم جۆرە دەرچوو:

١- خۆڵ و خاشاکی ناو ماڵ: ٥٤ ٪

٢- خۆڵ و خاشاکی ناوچەی پیشەسازیی: ١٢ ٪

٤- خۆڵ و خاشاکی تایبەت: ٦ ٪

٥- خۆڵ و خاشاکی سروشتی: ٢ ٪

٦- خۆڵ و خاشاکی خانووسازیی: ٢٦ ٪

سەرجەم: ١٠٠ ٪

بەشی خزمەتگوزاریی شارەوانیی سلێمانی

گەرچی ئەم بەشە لە سەرەتای شارەوانییەوە دامەزراوە لە شاری سلێمانی بەڵام تاکو ئێستا توێژینەوەی پێوستی بۆ نەکراوە لە ڕووی زانستی و پێکهاتوە و کە گرنگترین بەشی شارەوانییە لەبەرئەوەی پەیوەندی ڕاستەوخۆی بە تەندروستی گشتییەوە هەیە لەبەر گرنگی ئەم بەشە هەوڵ دەدەین بە شێوەیەکی زانستی و چڕ لێکۆڵینەوەی لەسەر بکەین.

یەکەم/ شێوازی کارکردنی ئێستا

ئەم بەشە بەشێکە لە سەرۆکایەتی شارەوانی سلێمانی یەک لێپرسراوی هەیە کە ڕاستەوخۆ بە سەرۆکی شارەوانییەوە پەیوەستە، بە پێی سنوورێکی جوگرافی شاری سلێمانی دابەش کراوە بە حەوت بەشەوە کە پێی دەوترێت (یەکەی خزمەتگوزاریی) لەسەر ئاستی سنووری گەڕەکەکانی شاری سلێمانی دابەش بووە بەم شێوەیە:

١- یەکەی سەرکارێز (کە سنوورەکەی بە پێی نەخشەی ژمارە ١ دیاری کراوە)

٢- یەکەی گۆیژە (کە سنوورەکەی بە پێی نەخشەی ژمارە ١ دیاری کراوە)

٣- یەکەی ناوەندی شار (کە سنوورەکەی بە پێی نەخشەی ژمارە ١ دیاری کراوە)

٤- یەکەی ئاشتیی (کە سنوورەکەی بە پێی نەخشەی ژمارە ١ دیاری کراوە)

٥- یەکەی بەختیاریی (کە سنوورەکەی بە پێی نەخشەی ژمارە ١ دیاری کراوە)

٦- یەکەی ڕزگاریی (کە سنوورەکەی بە پێی نەخشەی ژمارە ١ دیاری کراوە)

یەکە	سەرکاریز	ناوەندی	گۆیژە	ناشتی	بەختیاری	ڕزگاری	سەرچنار
[illegible]	١	١	١	١	١	١	١
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	١	-	-	[illegible]	-	[illegible]	١
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

٧- یەکەی سەرچنار (کە سنوورەکەی بە پێی نەخشەی ژمارە ١ دیاری کراوە)

هەروەها نەخشەی ژمارە یەک بە وردی سنوورەکانی دیاری کراوە

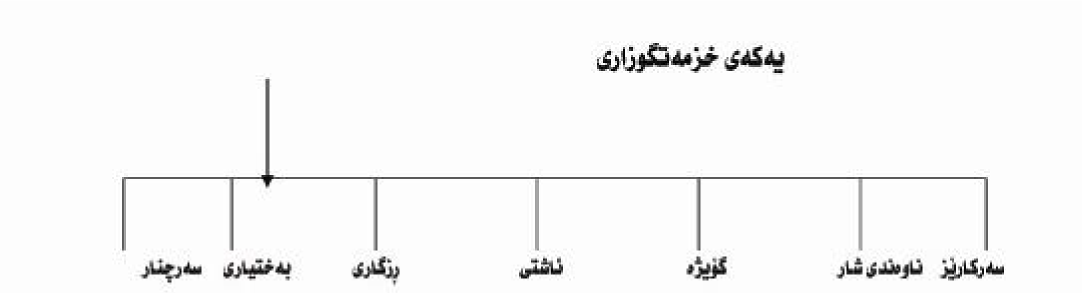

لە ڕووی دابەشکردنی ئامێرەوە و توانستی مرۆیی وە ژمارەی ژینگە پارێزەوە و ناوی گەڕەکەکانەوە بەم پێیە دابەش کراوە:

به پێی دابەشبوونی ئامێرەکانی و ژمارەی ژینگە پارێز و چاودێر بۆ ساڵی ٢٠٠٦ بەم شێوەی خوارەوەیە بۆ ئەوەی بە شێوەیەکی زانستی بتوانین سوود لە توانانی ناوخۆ وەربگرین دەبێت چەند هەنگاوێک بنرێت کە ئەمەش گرنگی پێدانی بەشی خزمەتگوزاریی لە شاری سلێمانی.

بە زانستکردنی بەشی خزمەتگوزاریی

گرنگی دان بە پاراستنی ژینگە ئەرکی سەرشانی هەموو حکومەتێکە لە جیهاندا، بۆ پارێزگاری کردن لە ژینگە دەبێت بەردەوام توێژینەوە بکرێت تاوەکو گونجاوترین پلان و باشترین سیستەمی پاراستنی ژینگە مسۆگەر بکرێت.

لە دنیای تازەدا تەنانەت ڕێکخراو و پارتی تایبەت دروست بوون بە تایبەتی لە وڵاتە پێشکەوتووەکان کە پەیڕەو و پرۆگرامیان لەسەر بنەمای پاراستنی ژینگە داڕشتووە لە پەرلەمانەکاندا دەیان ئەندامیان هەیە ئەو پارت و ڕێکخراوانە لەسەر ئامانجی (خۆپاراستن باشترە لە چارەسەرکردن) کاردەکەن.

گەورەبوونی شاری سلێمانی پێویستی هەنووکەیی بۆ پاراستنی ژینگەی سلێمانی دروست کرد شاری سلێمانی گەرچی شارێکی جوانە بەڵام بەم چەند ساڵانەی ڕابردوو پیسیەکی زۆری بە خۆیەوە بینی بە تایبەتی لە ڕووی (خۆڵ و خاشاک)ەوە دیارە بۆ چارەسەرکردنی ئەم کێشەیە دەبێت هەوڵی بە زانستکردنی بەشی پەیوەندیدار بدەین واتە (بەشی خزمەتگوزاریی شارەوانی سلێمانی) کە تێیدا دەبێت ڕەچاوی سیستەمێکی نوێ بکرێت کە تەواو پێچەوانەی ئەم سیستەمەی ئێستایە بۆ داڕشتنی سیستەمێکی نوێ دەبێت جارێ لە شێوازی ئێستای کاری بەشی خزمەتگوزاریی بگەین.

سیستەمی ئێستا چۆن کار دەکات:

یەکەم/ بەشی خزمەتگوزاریی بەشێکە لە بەشەکانی شارەوانی سلێمانی کە لەسەر نەخشە دابەش کراوە بە ٧ بەشەوە بەم بەشانە دەوترێت (یەکەی خزمەتگوزاریی) وەک لە بەشی پێشەوە ڕوونمان کردەوە:

ئەو بوارانەی کە پێوستە لێپرسراوێتی بەشی خزمەتگوزاری بدرێتێ

(لەبەرئەوەی وەک خوێندنی زانکۆ و پەیمانگاکان لە هەرێمی کوردستان بوارێکی تایبەتیمان نییە) بەڵام بە شێکردنەوەی کارکردنی بەشی خزمەتگوزاری شێوازی کارکردنی دەتوانین چەند بوارێک دەستنیشان بکەین بۆ لێپرسراوێتی ئەم بەشە کرنگە:

شێوازی لێپرسراوێتی:

١- کۆکردنەوەی زانیاری

٢- ڕۆپێوکردن و ژمارەکردنی گەڕک و گۆڵانەکان.

٣- دابەشکردنی ئامێر و پاکەوان بۆ شەقامەکان.

٤- پێوانەکردنی کێش و قەبارەی ئامێر و تەمەنی ئامێر و جۆری ئامێر.

٥- دروستکردنی خانەی و بڕین و پڕکردنەوەی زەوی بۆ شوێنی داپۆشین.

ئەم ٥ خاڵەی سەرەوە سەرکین دەتوانین لێرەوە ئەو بوارانە دیاری بکەین کە دەتوانن لێپسراوێتی وەک خوێندن دیاری بکەین:

١- ئەندازەی ڕوپێوان

٢- ئەندازەی تەلاسازی

٣- ئەندازەی شارستانی

٤- ڕووپێو (پەیمانگا)

٥- تەلاسازی (پەیمانگا)

ئەم پێنج گروپە سەرجەم ئەو شێوازانەیان خوێندووە بە شێوەکی گونجاو کە لەگەڵ شێوازی کارکردنی بەشی خزمەتگوزاری بگونجێت بەم ساڵانەی دوای شارەوانی چەند کارێکی چاک کاری کرد لەوانە (ئەندازیارێکی) کردە لێپرسراوی بەشی خزمەتگوزاری لە ساڵانی ١٩٩٩ تاکە ٢٠٠١ بەڵام پاش ماوەیەک کەسێکی تر بوو بە لێپرسراوی کە پسپۆری لەم بواردا نییە. بۆ زانستکردنی ئەم بەشە

پێوستە لانی کەم یەکێک لەم بوارنەی سەرەوە بە تایبەتی ئەندازیارێک کە سەدان دەرچوی ئەم بەشانەمان هەیە.

وەک ڕوونە ئەم دابەشکردنە هیچ بنەمایەکی زانستی نییە کە باس لە بنەمای زانستی دەکەین واتە:

- لە ڕووی ژمارەی (خانوو) دابەش نەکراوە.
- لە ڕووی یەکسانی ڕوبەرەوە واتە (بە دۆنم) دابەش نەکراوە.
- لە ڕووی (چڕی) کەمی و زۆریەوە دابەش نەکراوە.
- لە ڕووی یەکسانی ژمارەی گۆلان و شەقامەوە دابەش نەکراوە.
- لە ڕووی ئاستی دابەشبوونی شوێنەکان وە (ناوچەی پیشەسازی و بازرگانی و نیشتەجێ) دابەش نەکراوە.

لەبەرئەوەی لە ڕوانگەیەکی زانستییەوە دابەش نەکراوە کۆمەڵێک کێشەی زۆر گەورەی بۆ شارەوانی دروست کردوە لەوانە:

١- گەڕەکی وا هەیە لە ٢٤ کاتژمێر دوو جار ئامێری خۆڵ (کەبس) دەچێتە بەردەمی کە ئەمەش زەبرێکی کوشندەیە لە ڕووی ئابوریەوە بۆ شارەوانی چونکە لە پێشکەوتووترین وڵاتی جیهاندا هەرگیز دوو جار خۆڵی یەک شوێن هەڵناگیرێت نموونەی ئەمەش (سەنتەری بازرگانی ناو شارە) واتا ناو بازاڕ هەروەها زۆربەی سۆپەرمارکێتەکانی شەقامی ٦٠ و ناو شار ئەمە جگەر لە چێشتخانە گەورەکان سەرجەم شار.

٢- بە پێچەوانەی خاڵی یەکەمەوە گەڕەکەی وا هەیە لە شاری سلێمانی کە بە ٧ رۆژ یەک جار خۆڵەکەیان بۆ بار دەکرێت وەک زۆربەی گەڕەکە میلییەکانی شاری سلێمانی کە ئەمەش خراپترین دەوڵەتی جیهان خزمەتی لەو جۆرەی نییە کە ئەمەش کەمترین ئاستی خزمەتە.

٣- لەبەرئەوەی دابەشبوونەکە هیچ بنچینەیەکی زانستی نییە بەمەش بەشی خزمەتگوزاری هیچ بنچینەیەکی نییە بۆ پێشکەوتن کە گرفتی سەرەکییە بۆ باشتر بەڕێوەبردنی ئەم بەشە.

٤- له ڕووی ئیداریەوە ئەم بەشە یەک لێپرسراوی هەیە کە دەسەڵاتی تەواوی هەیە لە ڕووی بەڕێوەبردن و کاری کارگێڕییەوە کە دیسان ئەم سیستمە کۆنە وە گەلێک گرفتی هەیە.

٥- له ڕووی دابەشبوونی ئامێرەوە دیسان هەمان کێشەی یەکەم جارمان هەیە بەم جۆرە:

ا- لەگەڵ ئەوەی ئامێرەکان جۆراوجۆرن بە پێی هیچ سیستمێک دابەش نەکراون.

ب- هیچ ژمیرەیەک بۆ بڕی گازی کارکراو کراو چاکردنەکردن ناکرێت.

ج- توانای هەڵگرتنی ئامێر لە ڕووی کێشەوە هیچ کارێکی پێناکرێت.

د- له ڕووی شۆردن و پاکڕاگرتنی ئامێرەوە مانگی یەک جار کە ئەمەش نزمترین ئاستی پاکڕاگرتنی ئامێرە.

هـ- کاری چاودێریکردن لە نزمترین ئاستدایە با ئەم خاڵانە ڕونتر بکەینەوە:

١- بە پێی ئەو لیستەی کە ئامێرەکانی بەشی خزمەتگوزاری لەخۆ گرتووە بەم جۆرەیە:

کە دابەشکردنی ئێستا بەم جۆرەیە:

گەڕەکی وا هەیە لە سلێمانی کەبسی جۆری یەکەمی بۆ دانراوە کە کێشەکەی ٨ تەنە کە بە پێی هەمان دابەشکردن بۆ گەڕێکی هاوشێوەی ئەو کەبسێک دانراوە لە جۆری حەوتەم کە ٣ تەنە کە دیارە ئەمەش زیانێکی گەورەیە هەم بە ئامێرەکان هەم بە سەرمایەی شارەوانی.

٥- جۆری کەبس هەیە لە ماوەی یەک ساڵدا چەندین جار بە هۆی شکاندنەوە دەکەوێت کە بە پێی بەشی ئامێرەکان ٢٠ ٪ کاتەکەی کەوتووە واتە شکاوە دیاریشە هەموو شکاندنێک بڕێکی زۆری پارەی تێدەچێت بۆ چاکردنەوەی، ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت لە ڕووی زانستییەوە هەرچی وردەکاری بێت بۆ تەمەنی ئامێر ناکرێت واتە (العمر الاندیثار) کە دیارە هەموو ئامێرێک تەمەنی خۆی هەیە بۆ کارکردن بەڵام ئامێرمان هەیە چەند جارێک تەمنی بەسەر چووە بەڵام هەر لە کارکردندایە کە دەتوانین بڕی پارەی تێچوو بۆ چاکردنی ئامێرێکی تازەی پێبکرێت.

١- لەگەڵ ئەوەی ئامێرەکان جۆراوجۆرن زۆربەیان بێکەڵکن تاکو ئێستا کار بە جۆراوجۆری ناکرێت واتا بە پێی توانای هەڵگرتنی ئامێرەکان دوای توێژینەوە لە سیستمی کارکردن ئامێری وا هەیە کە ئەتوانێ ٧ تەن هەڵگرێت هەر بە وەک و ئەو ئامێرە بار دەکات کە ٢,٥ تەن هەڵدەگرێت کە ئەمەش زیانێکی گەوری ترە لە شارەوانی دەکەوێت.

٢-پاک ڕاگرتنی ئامێرەکان جگەر لە پاراستنی ژینگە پاراستنی ئامێرەکە خۆیەتی هەروەها پاراستنی کیانی ئەو ژینگە پارێز و شۆفێرانەیە کە ڕۆژانە کار دەکەن، لە وڵاتە پێشکەوتووەکان ئەو ئامێرانەی ئەو کارە دەکەن هەم ڕەنگی ئامێرەکان جیاوازە هەم جل و بەرگی کارمەندانی تایبەتی لە پێناوی پاراستنیان هەم ڕۆژانە بە جۆرێکی تایبەت لە پاکژکەرەوەی دەشۆرێن لە سلێمانیش تەنها مانگی جارێک دەشۆرێت.

سێیەم/ لەبەر ئەوەی بەشی خزمەتگوزاری لەسەر سیستمی کاتژمێر کار دەکات کە ئەمەش سیستمی کاری کارگەیە نەک (دەزگایەکی خزمەتگوزاری) بۆیە ئەم کێشانە دروست دەبێت:

ژ	جۆری ئامێر	بڕی بارکردن بە تەن	ژمارەی ئامێری
١	سکانیا	٧,٥	١٠
٢	ئاسۆزۆ گەورە	٧	١١
٣	ئاسۆزۆی بچووک	٣,٥	٢١
٤	تراکتۆری جۆراو جۆر	٢,٥	١٦
٥	حاویە هەڵگری جۆراو جۆر	٤	٧
٦	ڕینۆی گەورە	٧,٥	٧
٧	ئیڤیکۆ بچووک	٣	١٢
٨	هینۆی گەورە	٥	٧

١- ئەگەر ئامێرێک کە کێشی بارهەڵگرتنی ٧ تەن بێت ئەوا لانی کەم بە پێی ئەو توێژینەوانەی کردووەمانە پێویستی بە ٤ کاتژمێر هەیە ئەگەر ٣ ژینگە پارێزی هەبێت تاکو بە توانای تەواوەتی کار بکات واتە ٧ تەن بار بکات ئێستا بە هۆی سیستمی (کاتژمێر)وە لە ٣ تەن زیاتر هەڵناگرێت.

٢- بە هۆی ئەم سیستمەوە واتە سیستمی کاتژمێر ئامێرێک دەبێت کاتژمێر ٨ی بەیانی کار بکات بۆ ١١ چونکە تاکو دەگاتە سەر شوێنی فڕێدانی خۆڵ و گەڕانەوەی بۆ شوێنی نانخواردنی (یەک) کاتژمێری پێویستە هەروەها بۆ کاروانی دووەم هەمان شێوە بەم جۆرە لە جیاتی کارکردنی ٨ کاتژمێری تەواو کە دانراوە بۆ یەک ئامێر کە لە گەڕەکەکانی سەرچنار وەک هەمان ئامێر وایە کە لە گەڕەکی وڵووبە کار دەکات کە دووری یەکەمیان لە تانجەرۆوە ٢٢ کلم و دووەمیان ١٢ کلم کە ئەمەش دیسان نایەکسانییە لە کارکردندا و لە دابەشکردنی کاردا.

بۆ بە زانستکردنی هەر هەنگاوێک دەبێت هەنگاوەکانی کارکردن و پێکهاتە سەرکیەکانی شێوازی کار شی بکرێنەوە خاڵبەند بکرێت کارکردنی بەشێکی گرنگی وەک خزمەتگوزاری لەسەر سێ هەنگاوی سەرەکی بەندە:

١- کاری کۆکردنەوە

ئەم کارە یەکەمین کێشەیە کە شاری سلێمانی توشی بووە هۆکارەکەی زیاتر خەڵکە کە گوێ نادەن بە پاک و خاوێنی هەرچی بۆ فڕێدان بشێت لە هەر جێگەیەک دابێت فڕێ دەدرێت ئەمە سەرەڕای کەمی ژمارەی ژینگە پارێز و نەبوونی ئامێری تایبەتی کۆکردنەوە.

وێنەی ژمارە ١٣ پابەندنەبوونی کاسبکاران بە پاراستنی ژینگە فڕێدانی خۆڵ و خاشاک بە شێوەیەکی هەڕەمەکی

وێنەی ژمارە ١٤ شەقامی گشتی کاک ئەحمەدی شێخ لە پاش نیوەڕۆیەکی پایزدا

٢- کاری گواستنەوە

کاری گواستنەوە مامناوەندە پێویستی بەشی خزمەتگوزاری بە تەواوەتی دابین ناکات کە ئەمەش وەک ئاماژەی پێکرا بە هۆی خراپی بەکارهێنانەوە کە زانستیانە بەکار نایەت ٤٠ ٪ تونای بەفیرۆ دەڕوات.

٣- کاری چارەسەرکردن

کاری چارەسەرکردن زۆر خراپە هیچ زانستیانە نییە کە ئەمەش زیانێکی گەوریە بە ژینگەی سلێمانی پێویستی بە چارەسەری زیاترە وەک لە بەشەکانی پێشودا ئاماژەمان بۆ کرد بە دوورودرێژی.

لێرەدا بە گشتی بە شێوەیەکی زانستی سەرجەم خاڵەکانی شێوازی کارکردن و زیانەکانمان دەستنیشان کرد ئێستا بە شێوەیەکی زانستی دەتوانین چارەسەری زۆربەی کێشەکان بکەین بە پێی ئەو توێژینەوەی کە نزیکەی ٢ ساڵی خایاند.

یەکەم/ سەرلەنوێ دابەشکردنەوەی نەخشەی شاری سلێمانی ئەتوانرێت

١- لەسەر ئاستی یەکسانی گەڕەکەکان و ئامێرەکان.

٢- لەسەر ئاستی یەکسانی ڕووبەری شاری سلێمانی.

٣- لەسەر ئاستی دابەشبوونی شوێنەکان وە (ناوچەی پیشەسازی و بازرگانی و نیشتەجێ).

کە هەریەکە لەم شێوازانە زانستین و کاریان پێدەکرێت لە جیهاندا لە ڕووی جۆراوجۆری ئامێرەکانەوە دەتوانین بە ئاسانی دابەش بکرێن بە پێیی توانای ئامێری و گەورە و بچووکی و شیاوی جۆری ئامێر.

١- لە ڕووی دابەشکردنی توانستی مرۆیی بە ئاسانی دەتوانین ژینگە پارێزەکان بەسەر شەقامی گشتیدا دابەش بکرێت بە بێ هیچ کێشەیەک.

٢- دەتوانین یەکسانی لە کاتی بارکردنی (خۆڵ و خاشاک) لە سەرجەم شوێنەکان وەک یەک وابن واتە لە باشترین کاتدا بە دوو ڕۆژ جارێک بۆ شوێنە نیشتەجێکان و ڕۆژی یەک جار بۆ شوێنە بازرگانییەکان کە ئەمەش دەبێت شوێنە بازرگانییەکان لانیکەم (حاوی پلاستیکی سەر داپۆشراو)یان هەبێت کە بتوانێت تاکو ئێوارە خۆڵ بکرێت و بڵاو نەبێتەوە لە بەردەمیان.

٣- لەم شێوازەدا دەتوانرێت بە ئاسانی کۆنترۆڵی بەشەکان بکرێت بە ئاسانی کەم و کووڕییەکانی چارەسەر بکرێت هەروەها بۆ داهاتووش بە شێوەیەکی ئاسان دەتوانرێت کاری زیادبوون بەرفراوان بوونی بۆ بکرێت.

٤- بۆ دابەشکردن باشتر وایە هەر یەکەیەک لە ١٥ کم چوارگۆشە زیاتر نەبێت لە ١٠ کم چوارگۆشە کەمتر نەبێت کە یەک لێپرسراوی هەبێت لەگەڵ ئۆتۆمبێلێکی تایبەت بە تایبەتی کە شاری سلێمانی ژمارەی گەڕەکەکانی لە ١١٠ گەڕەک زیاترە نزیکەی لە ١٠٠ کم چوارگۆشە زیاتر خانووی تێدا دروست کراوە.

٥- جیاکردنەوەی سەنتەری بازرگانی لە زۆربەی وڵاتانی جیهاندا پەیڕەو دەکرێت باشتر وایە لە شەودا لە دوای کاتژمێر ١٢ کاری تێدا بکرێت تاکو بەیانیان پاک بێت بە ڕۆژیش لە کاتژمێر ١ی پاشنیوەڕۆوە و بۆ ٥ی پاشنیوەڕۆ کار بکرێت بەم شێوەیە هەمیشە پاک و خاوێن دەبێت.

٦- بۆ ئەوەی بە ئاسانی کاری ئامێرەکان جێبەجێ ببێت ئەوا دەبێت لانیکەم لە ناوچە نیشتەجێکاندا بۆ هەر ٦ کاتژمێر کارکردن بەم جۆرە کار بکەن:

خشتەی شێوازی کارکردن بە پێی کێش و ژمارەی خانوو

ژ	جۆری ئامێر	کێش	ژمارە خانوو	کاتژمێری کارکردن
١	سکانیا	٧,٥	٧٥٠	٦
٢	ئاسۆزۆ گەورە	٧	٧٠٠	٦
٣	ئاسۆزۆی بچووگ	٣,٥	٣٥٠	٦
٤	تراکتۆری جۆراو جۆر	٢,٥	٢٥٠	٦
٥	حاویە هەڵگری جۆراو جۆر	٤	-	٦
٦	رینۆی گەورە	٧,٥	٧٥٠	٦
٧	ئیڤیکۆ بچووك	٣	٣٠٠	٦
٨	هینۆی گەورە	٥	٥٠٠	٦

دەتوانین ئەو ئامارەی بۆ شاری سلێمانی کراوە بۆ سەرژمێرکردنی خانووەکانی وەرگرین بۆ دابەشکردنێکی زانستی و ورد

وەک لێرەدا دیاری کراوە کە سەرژمێری ساڵی ٢٠٠٣ بە شی ئاماری شاری سلێمانیە.

دووەم/ باشترکردنی لێپرسراوێتی بەشی خزمەتگوزاری (کارگێڕی)

بۆ ئەوەی کاری ڕۆتین و لێپرسراوێتی بیرۆقراتی بگۆڕێن بیکەین بە بەشێکی کاراو سیستماتیک دەبێت:

١- دانانی لیژنەی یەک بۆ بەڕێوەبردن کە لە سەرجەم لێپرسراوی یەکەکان و دوو ئەندامی تر پێک هاتبن بۆ بڕیاردان لە چۆنیەتی کارکردن یان گۆڕینی ناوچەیەک.

٢- دانانی لیژنەیەک بۆ بەدواچوون کە دەسەڵاتی گۆڕینی ئەندامانی لیژنەی یەکەمی هەبێت بە مەرجێک بە ڕاپۆرت و بەڵگەی دیکۆمێنتی (وەک وێنە و وێنەی ڤیدیۆیی و....هتد) خراپی بەڕێوەبردنی ئەو ئەندامە بسەلمێنێت.

٣- دانانی سیستمی چاودێری بۆ سەرجەم ئامێرەکان کە ئەمەش بە چەند چاودێرێکی کەم دەبێت ئەگەر لە شوێنی فڕێدان خۆڵ و خاشاک بە پێی وەرگرتنی (کێشی ئامێر) و (ژمارەی کاروانەکانی) کاتی زیادەی بۆ سەرف بکرێت.

٤- بۆ هەموو ٢٥ ژینگە پارێزێک دەتوانرێت یەک چاودێر دابنرێت تاکو بە ئاسانی کاری چاودێری بکات.

٥- دانانی بەرپرسێکی گارگێری شارەزا کە کاری خۆیەتی بەشی خزمەتگوزاری ڕێک بخات و لەسەر ڕاپۆرتی ئەندامانی لییژنەی یەکەم.

٦- دانانی چەند لیژنەیەکی تایبەتی سەربەخۆ بۆ تاوانە کردنی ئەو هاوڵاتیانەی کە سەرپێچی دەکەن لە ژێر چاودێری بەشی بەدواداچوون.

٧- داناى بەشێکی تایبەت بە بڵاوکردنەوە و ڕاگەیاندن بۆ هۆشیارکردنەوە دانانی ڕێنمایی و پۆستەر و دانی پێداویستی ڕاگەیاندن دیاریکردنی چەند ڕۆژێک بۆ بەشداریکردنی سەرجەم چین و توێژەکانی کۆمەڵ لە هەڵمەتی پاک و خاوێنی.

٨- ئامادەکردنی دەرخستە تایبەت کە لیژنەی یەکەم و دووەم لەسەر بنەمای زانستی ئامادەی بکەن بۆ بەکرێدانی بەشێک وەک هەنگاوی یەکەم بە کۆمپانیای تایبەت ئەم هەنگاوە ببێت بە ڕەوشتێک هەردوو یان سێ جارێک بەشێکی تایبەت بدرێت بە کرێ کە ئەم هەنگاوەش بە شێوەیەکی پلەی

(تدرج) تاكو ژینگە پارێز و كارمەندانی ئەم بەشە بێكار نەبن بە مەرجێک كاری دامەزراند بوەستێنرێت بەم شێوەیەش ئەم بەشە لە ڕووی كارمەندانیەوە كەم دەبێتەوە لە كۆتایدا تەنها كاری چاودێری پێدەسپێرێت.

سێیەم/ باشتركردنی سیستمی كاری خزمەتگوزاری (بە سیستمكردنی كاری رۆژانە)

١- وەک ئاماژەی پێكرا كاركردن بە (كاتژمێر) لەگەڵ ئەوەی هەندێک باشی هەیە بەڵام بە تەنیا ناتوانێ كاری پێویست ئەنجام بدات بۆیە دەبێت سیستمی كێشانەكرد و هەژمارەی لەگەڵدا بێت تاكو بتوانین كۆنترۆڵی تەواوەتی شێوازی كاركردن بڕی وزەی سەرفكراو و كێشانەی دروست بكرێت.

ئەمەش بەم پێوەرانە دەبێتە كاری نمونەی

٢- بۆ ئەوەی بتوانین كاری پاک و خاوێنێ بە شێوەیەكی كارا بێت دەبێت دانانی ژینگە پارێز لە سەر بنەمای یەكەی بێت نەک كات كاری چاودێریكردنی زانستی هەبێت لەسەر یەكەی پاک ڕاگرتنی شوێن بێت لە پاشان پەیوەستی بەو كارەیەوە.

٣- دابینكردنی ئامێری پێشكەوتوو تاكو بتوانێ جێگەی ژینگە پارێز بگرێتەوە.

٤- ناچاركردنی شوێنە بازرگانییەكان بۆ گرتنی ڕێووشوێنی گونجاو كە بەشێک لە ئەركی پاكردنەوەیان لەسەرشان بێت.

٥- وەرگرتنی باجی تایبەت لەو خاوەنی شوێنە بازرگانییەكان كە ڕێژەیەكی كەم بێت تاكو بەو بڕە پارەیە خزمەتی زیاتر پێشكەش بكرێت.

٦- بەكرێدانی بەشێک لە خزمەتگوزاری بە كەرتی تایبەت.

گەرجی ئەو وردەكاریانە كە پێویستە بكرێت بۆ باشتركردنی ئەم بەشە زۆر ئەوەی سەرەوە سەركین ئەتوانرێت لە ئەنجامی وردبوونەوەدا شێوازی كاركردن كاری باشتر بكرێت.

٧- دابەشكردنی كیسی تایبەت لە ڕێی بەشی خزمەتگوزارییەوە بەسەر ماڵ و شوێنی گشتیدا تاكو بە ئاسانی خۆڵ و خاشاک بگوێزرێتەوە و ژینگەش باشتر بپارێزێت.

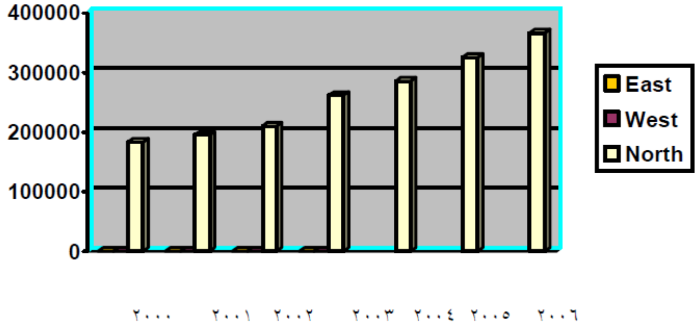

(هێڵکاری زیادبوونی خۆڵ و خاشاک لە ماوەی شەش ساڵی ڕابردوو بە تەن)

داپۆشینی تەندروست (طمر صحی)

داپۆشینی تەندروست یەکێکە لە ڕێگاکانی چارەسەرکردن ڕێگایەکی سەرەکی و ئاسانە لە ڕووی میکانیک و، هەرزانە لە ڕووی ئابوورییەوە، وە لە ڕووی زانسییەوە شیاوترین چارەسەرە بۆ لەناوبردنی زیندەوەرە زیانبەخشەکان و مشەخۆرەکان کە بۆ تەندرستی مرۆڤ زیانبەخشن.

داپۆشینی تەندروست چەندین مەرج و ڕێنمای تایبەتی هەیە کە هەوڵ دەدەین بە کورتی و خاڵبەندیان بکەین لە گرنگترینیانەوە، داپۆشینی تەندروست بە پێی ئاستی ئابووری و کەش و هەوا و بەرز و نزمی لە شوێنێکەوە بۆ شوێنکی تر دەگۆڕێت، بە گشتی بەم شێوەیە:

١- هەڵبژاردنی شوێنی گونجاو کە نزیک بێت لە شەقامی سەرەکی و، ڕێگاوبانی هاتوچۆی تێدا ئاسان بێت.

٢- دەبێت ئەو شوێنە لەسەر پلانێکی تێر و تەسەڵ کە بە پێی زانیاری ورد کۆکرابێتەوە و نەخشەی تایبەتی بۆ کرابێت وە ڕێکای ئاسانی بۆ دیاری کرابێت لەسەر ئەو نەخشەیە.

٣- دەبێت سەرجەم خۆڵ و خاشکەکە بە پێی پلانێکی گونجاو لە یەک جێگادا کۆبکرێتەوە نەک چەند شوێنێک تاکو داپۆشین ئاسان بێت.

٤- هەلبژاردنی شوێنی داپۆشین بە شێوەیەک بێت بتوانرێت کارگەی قەبارە جیاوازی لێدابنرێت و ڕێگر نەبێت لە کارە ئەندازەییەکان.

٥- دەبێت دامەزراوەی ساکاری هەبێت لە بەشی چاکردنی ئامێر بۆ ئەو ئامێرانەی لەو شوێنە کار دەکەن کە گونجاو بێت لەگەڵ کاری ڕۆژانە.

٦- پاراستنی ئەو خۆڵ و خاشاکەی لە شوێنی داپۆشینە، لە کەوتنەوەی ئاگر تاکو ژینگەی ناوچەکە نەخاتە مەترسیەوە لە پیسبوون.

٧- مەشقپێکردنی ئەو کادرانەی لە شوێنی داپۆشین کار دەکەن و هۆشیارکردنەوەیان بۆ پاراستنی تەندروستی خۆیان چواردەوریان.

شوێنی داپۆشین دەبێت مەرجەکانی سەرەوەی بە شێوەیەکی ئەندازەیی تێدا جێبەجێ بکرێت بەم مەرجانەش شوێنی داپۆشین بە سێ قۆناغی سەرەکیدا دەڕوات ئەوانەش:

١- هەڵبژاردنی شوێنەکە و دانی پلانسازی و نەخشەی گونجاو.

٢- کارپێکردنی شوێنەکە لە ئەنجامی دانانی پلان و نەخشەوە.

٣- داپۆشین و داخستی زانستی شوێنکە لە ئەنجامی کارپێکردنی شوێنەکەوە.

بۆ هەڵبژاردنی شوێنی داپۆشین وەک ئاماژەی پێکرا پێویستمان بە زانیاری ورد هەیە کە دەبێت بە شێوەیەکی زانستی کۆ بکرێتەوە لە شێوازی پلاندا وردبینی تەواوی بۆ بکرێت کە بەم شێوە خاڵبەندی دەکەین:

١- ئەو شلەمەنییانەی لە ئەنجامی کۆبوونەوەی سەدان تەن خۆڵ و خاشاکەوە دروست دەبن بە هۆی شیبوونەوەی توخمە ئۆرگانیەکانەوە هەروەها بە هۆی بارانبارینەوە ئەو شلەمەنییانە دەچنە ناو خاکەوە و زیانبەخش دەبێت بۆ ئاوی ژێر زەوی بە تایبەتی ئەم جۆرە شلەمەنییانە ملیۆنەها زیندەوەری زیان بەخش و کانزا و توخمی کیمیاویی لەخۆ دەگرن، ئەگەر ئەم شلەمەنییانە تێکەڵی ئاوی سەرزەویش ببن ئەوا دەبنە هۆی پیسبوونی ئەو ئاوە.

٢- ئەو گازانەی لە ئەنجامی خۆڵ و خاشاکی شوێنی داپۆشین دروست دەبن ئەم گازانە لە ئەنجامی شیبوونەوەی توخمە ئۆرگانیەکانەوە دەردەچێت لەو گازانە (دووەم ئۆکسیدی و گازی میسان و ....هتد) کە ئەم گازانە دەبنە هۆی زیانی گەورە بۆ ڕووەک و دار و درەخت.

٣- بۆنی ناخۆش لە ئەنجامی چەندین جۆر لە گاز و بە تایبەتی گازی دووەم ئۆکسیدی کبریت هەروەها ئەو بۆنانەی لە ئەنجامی چەندها جۆر بەکتریا کە بە هۆی شیکردنەوەی توخمە ئۆرگانیەکانەوە دێت جگەر لە بوونی چەندها توخمی کیماوی کە دەبنە هۆی دروستبوونی بۆنی ناخۆش.

٤- تۆز، لە ئەنجامی بوونی ئەو ئامێرانەوە پەیدا دەبێت کە لە شوێنی فڕێداندا کاری ڕۆژانە دەکەن، هەروەها لە ئەجامی هەڵکردنی با و گەردەلوولی ناو خۆیەوە دروست دەبێت، هەروەها ئەم تۆزە زیانی زۆری هەیە بۆ ئەو کارمەندانەی لە شوێنی داپۆشینکە کار دەکەن چونکە ڕاستەوخۆ دەچێتە ناو گەرووەوە و دەبێتە هۆی نەخۆشی.

٥- ئاگرکەوتنەوە، کە زۆر جار بە هۆی باوە و سوتانی ناوخۆ یان دەستی مرۆڤ خۆیەوە دروست دەبێت، خۆڵ و خاشاک لە شوێنی داپۆشین زۆر خێرا ئاگر دەگرێت بەهۆی بوونی هەزاران تەن خۆڵ و خاشاک کوژانەوەی زۆر زەحمەتە بە تایبەتی ئەم خۆڵ و خاشاکە لە ئەنجامی مانەوە و کرداری ڕزینەوە گازری (میسان) دروست دەکات کە ئەم گازە زۆر بە ئاسانی دەسوتێت دیارە سوتاندنی شوێنی داپۆشین زیانێکی گەوری هەیە بۆ ژینگە و هۆکاری یەکەمی بڵاوبوونەوەی دووکەڵ کە گازی ژەهراویی و میکرۆبە زیانبەخشەکان لە ڕێگایانەوە دەگوێزرێنەوە بۆ چواردەوریان.

٦- مێش و مەگەز و جۆرەکانی (گازگر) (قوارص)، لە شوێنی داپۆشیندا لە هەموو شوێنێک زیاتر مێش و مەگەز و جۆرەکانی گازگرەکانی وەک (مشک) کۆ دەبێتەوە چونکە ئەم شوێنە سەرچاوەی بێشوماری خوراکی ئەم زیندەوەرانەی تێیدا کۆبۆتەوە ناوەندێکی چالاکە بۆ گەشەکردنیان ئەم مێش و مەگەزانە ئاشکرایە کە هەڵگری چەندین جۆری (میکرۆبن) کە دەیگوازنەوە بۆ مرۆڤ و گیاندارانی تر.

٧- ئاژەڵ، لە شوێنی داپۆشین چەند جۆرێکی تری ئاژەڵی لێیە بە هۆی بوونی خۆراکەوە وەک (سەگ) و چەند جۆرێکی تری ئاژەڵ کە دیسان ئەم جۆرانە دەبنە هۆی گواستنەوەی نەخۆشی بۆ مرۆڤ.

وێنەی ژمارە ١٥ بەشێک لە شوێنی داپۆشینی تەندروست (تەمر صحی)

کە دووکەڵ و پیسییەکەی بە هۆی باوە دێتەوە بۆ شاری سلێمانی

ڕێنمایەکانی دیارکردنی (هەڵبژاردنی) شوێنی داپۆشین

ا- مەرجەکانی دیاریکردن

١- هەڵبژاردنی شوێنەکە گونجاو بێت لەگەڵ زەوی چواردەوریدا بۆ بەکارهێنانی لە ئێستا و داهاتوودا.

٢- گەیشتن بە شوێنی داپۆشین لە هەر چوار وەرزەی ساڵدا ئاسان بێت بێ کێشە بێت.

٣- دەبێت گڵی پاکی لێوە نزیک بێت بۆ داپۆشین.

٤- دوور بێت لە هەموو سەرچاوەیەکی ئاوی خواردنەوە، ئاوی ژێر زەوی، سەر زەوی.

٥- دوور بێت لە کارگەی دروستکردنی خواردن و خواردنەوە و سەرچاوەی دروستکردنی خواردن.

٦- دوور بێت لە شوێنی نیشتەجێی هاوڵاتیان.

٧- پێویستە ڕووبەری زەویەکە ئەوەند بێت کە بەشی پێویستی تەواوی شار بکات و بتوانرێت بڕی ئەوە خۆڵ و خاشاکە داپۆشێت.

٨- لە ڕووی ئابووریەوە گونجاو بێت بە واتای کەمترین بڕی سەرمایەی تێبچێت.

٩- بە پێچەوانەی ئاراستەی باوە بێت تاکو ئەگەر با هەبوو دووکەڵ نەیەتەوە ناو شار

ب- کردارەکانی هەڵبژاردنی شوێنی داپۆشین

یەکەم/ هەڵبژاردنی شوێنی گونجاو

کە دەبێت زانیاری ورد لەسەر نەخشەی ناوچەکە هەبێت بە پێی ئەم سستمە کاربکرێت:

١- دەبێت شوێنی داپۆشین دوور بێت لە نەخشەی فراوانبوونی شار لە ڕووی نیشتەجێ و شوێنی پیشەسازیی و شوێنی بازرگانییەوە.

٢- دەبێت شوێنی داپۆشین دوور بێت لە سەرچاوەی ئاوی ژێر زەوی بە تایبەتی ئەو شوێنانەی کە لە نزیکەی ١٠م دەکەنە ئاو.

٣- دوور بێت لەو دۆڵانەی کە لە وەرزی بارانبارینداا ئاویان پێدا دەڕوات بە ڕێژەیەکی زۆر.

٤- دوور بێت لە شوێنی مێژوویی و ناوچەی پارێزراوی سروشتی.

دووەم/ باشترین دیاریکردن

١- ئەو شوێنەی دیاری دەکرێت دەبێت ڕێژەی پێویستی خۆڵی پاک هەبێت بۆ داپۆشین.

٢- دەبێت ئەو گڵەی لە جۆری (جیری) یان لەو جۆرانە بێت کە بۆشیایی نیوانیان کەم بێت کە نەهێڵێت گاز و توخمە ژەهراوییەکان لە نێوان کەلێنەکانەوە دەرچێت.

٣- دەبێت شوێنی داپۆشین سنووری دیاریکراوی هەبێت و شورا بە چواردەوریدا کرابێت دەرگای تایبەتی چوونە ناوەوە و هاتنە دەرەوەی هەبێت.

٤- دەبێت وردەکاری کاریگەری بای بۆ ئەنجام درابێت.

٥- دەبێت ڕوبەری یاسایی کە بە پێی یاساکانی پاراستنی ژینگە هێندە ببێت کە لانیکەم تاکو ٢٠ ساڵ کار بکات لەیەک شوێندا.

سێیەم/ پلان و نەخشەسازی شوێنی داپۆشین

کە بنەماکانی بریتییە لە:

١- کۆکردنەوەی زانیاری

لە گرنگترین بنەماکانی کۆکردنەوە زانیاریە بۆ دانانی پلانی نەخشەسازی کە ئەمەش دەبێت (جۆری خۆڵ و خاشاکی شاروکە دەگاتە شوێنی داپۆشین و پشکنینی جۆلۆجی و و دیاریکردنی ئاستی ئاوی ژێر زەوی و ڕێژەی بارانبارین و دیاریکردنی ئاراستەی با و جۆری خاک و شوێنی ڕێگای داپۆشین کە ئەمانە زانیاری وردن بۆ دیاریکردنی شوێنی داپۆشین).

٢- پلانسازی شوێنی داپۆشین

لە دوای کۆکردنەوەی زانیاری پێویست دەبێت کە پلانێک دابڕێژرێت کە لە گرنگترین شێوازەکانی ئەمانەن:

ا- شێوازی چاڵکردن

کە لەم شێوازەدا بە هۆی ئامێری تایبەتییەوە لە شوێنی داپۆشین چاڵ دەکرێت بە پێی ڕووبەر و چڕی ئەو خۆڵ و خاشاکەی دێت بۆ شوێنی داپۆشین لە پاشان بە گڵ دادەپۆشرێت.

ب- شێوازی سەرزەمین (سطحی)

ئەم شێوازە خۆڵ و خاشاک ڕۆ دەکرێت لە پاشان بە گڵ دادەپۆشرێت بە مەرجێک لە ٥ چین کەمتر نەبێت هەر چینێک لە نێوان ٢٠ بۆ ٤٠ سم ئەستوور بێت و کاری کوتانەوەی بۆ بکرێت.

٣- نەخشەسازی (دیزاین)کردنی خانەی داپۆشین

خانەی داپۆشین بریتییە لەو چاڵەی کە خۆڵ و خاشاک تێیدا ڕۆ دەکرێت وە کاری کوتانەوەی بۆ دەکرێت بە پێی پێویستی لە ناو خاکدا بەم شێوەیەیە (چاڵێکی بۆ دروست دەکرێت کە دووریەکانی بەم شێوەیە ٧٥م درێژی و ٢٥م پانی و ٣م یان زیاتر قوڵی) کە خۆڵ و خاشاکی تێدەکرێت پاش

پڕبوونی بە چەند چینێک لە گڵ دادەپۆشرێت (دەبێت بۆ دروستکردنی خانە بڕی خۆڵ و خاشاک ڕەچاو بکرێت).

٤- هەنگاوەکانی درستکردنی شوێنی داپۆشین

١- ئەکەر بڕی خۆڵ و خاشاک لە ١٠٠٠ تەن زیاتر بوو لە یەک ڕۆژدا دەبێت شوێنی داپۆشین بکرێت بە چوار بەشەوە لە پاشان هەربەشێک بکرێت بە چەند خانەیەکەوە کە درێژی و پانی ٧٥×٢٥ م کەمتر نەبێت کە ئەمەش دوای پڕبوونی دادەپۆشرێت.

٢- دانانی شوورای پێویست بۆ هەموو شوێنی داپۆشێن تاکو پارێزراو بێت.

٣- دروستکردنی شەقامی ناو شوێنی داپۆشین کە ئاسانکاریی بکات بۆ هاتوچۆی ئامێرەکات.

٤- جیاکردنەوەی چەند خانەیەک بۆ گیاندارانی مردوو هەروەها ئاسنی شکاو بە مەبەستی جیاکردنەوەیان لە جۆرەکانی تری خۆڵ و خاشاک.

٥- دروستکردنی چەند ژوورێکی تایبەت بۆ کارمەندانی لە شوێنی داپۆشین کار دەکەن بۆ حەواندنەوە و خۆشتن.

٦- دانانی تەرازوی تایبەت بۆ کێشانی ئەو بڕە خۆڵەی کە ڕۆژانە دێت بۆ شوێنی داپۆشین وە دروستکردنی ژووری تایبەت بۆ تۆمارکردنی زانیاری تایبەت بە خۆڵ و خاشاک.

٧- دروستکردنی شوێنی تایبەت بە شۆردنی ئامێری گواستەوەی خۆڵ.

٨- دابینکردنی کارمەندی شارەزا کە زانیاری تەواوی هەبێت لە شێوازی داپۆشین.

٥- بەکارهێنانی کۆتایی شوێنی داپۆشین

دوای تەواوبوونی کاری داپۆشین دوا کردار دێت کە بە کرداری داخستن ناسراوە کە دەبێت دوای ئەم کردارە بیر لەوە بکرێتەوە کە ئەم شوێنە بۆ چی بەکاربهێنرێت لەبەرئەوەی ئەم شوێنە بۆ (شوێنی نیشتەجێ و بازرگانی و پیشەسازی) بەکار نایەت هەندێک وڵات دەیکەن بە شوێنی پارک و باخ ...هتد.

چوارەم/ ئامادەکردنی هێڵکاریی شوێنی داپۆشین

که یەکێکە لە گرنگترین بنەما زانستییەکانی شوێنی داپۆشین کە تێدا دەبێت بەرز و نزمی خاک چۆنیەتی داپۆشین و چەند زانیارییەکی گرنگی تێدا دیاری بکرێت.

١- ڕێگا، لەو هێڵکاریەدا ئەو ڕێگایانە دیاری دەکرێت کە دەگاتە شوێنی داپۆشین کە دەبێت بە شێوەیەک بێت بەرگری سەرما و گەرما بکات ڕێگای چوونە ناوەوە و هاتنە دەرەوەی تێدا دیاری کرابێت و پانی شەقام و دریژی بە پێی ژمارەی ئامێرەکان بۆ دەستنیشان کرابێت نابێت پانی لە ٢٠م کەمتربێت.

٢- شووراکردن، کە دەبێت لە هێڵکاریەکەدا دیاری کرابێت جۆری شووراکە بەرزیەکەی لە ٢,٦م کەمتر نەبێت شوێنی دەرگاکانی بە شێوەیەکی ڕوون لەسەر هێڵکاریەکە هەبێت.

٣- بەز و نزمی و ڕۆشتنی ئاوی باراناو کە دەبێت لە هێڵکاریەکەدا وردەکاری تەواوی بۆ کرابێت، بۆ ئاوی باراناو کە بۆ دەرەوەی شوێنی داپۆشین ئاراستە کرابێت ئەگەر پێویستی کرد دانانی چەند بۆریەک بۆ باشتر دەرچوونی ئاو هەروەها دەبێت شوێنی داپۆشین لاریەکی هەبێت کە زیاتر بێت لە ٢٪.

پێنجەم/ ڕێنمایەکانی شێوازی کارکردن

ا- پێداویستیەکانی شوێنی داپۆشین:

١- کرێکاری شارەزا

دەبێت ژمارەی پێویست هەبێت بە پێی ئەم نەخشەی دیاری کراوە و هەروەها دەبێت شارەزایان هەبێت لە شێوازی داپۆشین و جلوبەرگی تایبەتیان هەبێت و مەشقپێکراو بن لە چۆنیەتی خۆپاراستنی تەندروستی خۆیان.

٢- ئامێرەکان

کە زۆر گرنگە بوونی ئامێری پێویست بۆ کرداری داپۆشین دەبێت ئەم ئامێرانە توانای باشیان هەبێت و بەرگەی گەرما و سەرما بگرن و دەبێت بە پێیی بڕی خۆڵ و خاشاک گەورە و بچوکی ئامێر دیاری بکرێت و لە ڕووی ڕوبەری شوێنی داپۆشینەوە ژمارەی پێویستی ئامێر دیاری بکرێت.

٣-چاکردنی ئامێرەکان

دەبێت بەشێکی تایبەت هەبێت بۆ چاکردنی ئەو ئامێرانەی لە شۆێنی داپۆشین کاردەکەن بۆ ئەو کاتەی کە ئامێرێک پەکی دەکەوێت یان کاری چاکردنی بۆ دەکات یان کاری پاکردنەوەی ئامێر و شۆردنی یان گۆڕینی پارچەی کە دەبێت شۆێنکی تایبەتی هەبێت.

٤- کاتژمێری کارکردن

کە دەبێت کاتەکانی گونجاو بێت لەگەڵ کاتەکانی هاتنی ئامێری گواستنەوەی خۆڵ و خاشاک هەروەها دەبێت لە کاتی شەودا کراوە بێت و ڕووناکی بۆ دابین کرابێت لەگەڵ چاودێردا.

شەشەم/ دامەزراندنی خانەی داپۆشین

بۆ شێوازی کارکردن پێویستە ئەم خاڵانە جێبەجێ بکرێ:

١- کۆنترۆڵکردنی چۆنیەتی بەتاڵکردنی ئامێری خۆڵ و خاشاک هەڵگرکە ئەمەش دەبێت بە چاودێری کادرێکی شارەزا.

٢- ئاسانکاری بۆ جووڵەی ئامێرە تایبەتەکان کە دەبێت کادرێکی شارەزا چۆنیەتی هەنگاوەکانی پاڵنانی خۆڵ و خاشاک بۆ ناو خانەکە چاودێری بکات.

٣- پەیوەستبوون بە چوارچێوەی خانەکانەوە کە دەبێت درێژی و پانی ٢٥×٧٥ م کەمتر نەبێت.

٤- شێوازی کارکردن لە ناوچەی داپۆشین کە دەبێت کادری شارەزا چاودێری شێوازی پێویست بکات بۆ چۆنیەتی بەڕێوەبردنی ئەو ئامێرانەی کە لەوێ کاردەکەن.

٥- خۆڵ و خاشاکی تایبەت، هەموو شارێک خۆڵ و خاشاکی تایبەتی هەیە (مەبەست لەم خۆڵ و خاشاکە ئەو جۆرانەن کە لە ڕووی قەبارەوە زۆر گەورەن وەک ئامێر و تاقمی قەنەفە و سەلاجە و...هتد) ئەم جۆرە خۆڵ و خاشاکە دەبێت کاری تایبەتی بۆ بکرێت کە دەبێت خانەیەکی تایبەتی بۆ جیا بکرێتەوە ئەم جۆرە خۆڵ و خاشاکە بە جیا کاری داپۆشینی بۆ بکرێت (لە هەندێ وڵات ئەم جۆرە خۆڵ و خاشاکە بە ئامێری تایبەتی (کبس) دەکرێت بۆ کەمکردنەوەی قەبارەکەی پاشان لە خانەی تایبەت دادەپۆشرێت.

٦- لاشەی گیاندارانی مردوو، ئەم جۆرەش دەبێت لە چاڵی تایبەتیدا داپۆشرێت لە پاشان توخمی (کلۆری جیری) دەکرێت بەسەریدا پاشان بە گڵ بە ئەستووری ٤٠ بۆ ٨٠ سم دادەپۆشرێت کاری کوتانەوەی بۆ دەکرێت پاشان بۆ جیاکردنەوەی لە خانەکانی تر دەبێت لانیکەم ٣٠ سم لە ئاستی زەویەوە بەرزتر بێت.

٧- تەواوبوونی خانەی داپۆشین، پاش ئەوەی خانەکان پڕ دەبن لە خۆڵ و خاشاک دەبێت کاری داپۆشینی بۆ بکرێت کە لانیکەم لە نێوان ٤٠ بۆ ٨٠ سم گڵی بەسەردا بکرێت لە ئاستی ڕووی زەویەوە ٢٠ سم بەرز بێت.

حەوتەم/ کۆنترۆڵکردنی خۆڵ و خاشاکی هەڕەمەکی

واتە کۆنترۆڵکردنی ئەو خۆڵ خاشاکەی کە بەشێوەی هەڕەمەکی لە چواردەوری شوێنی داپۆشین ڕۆ دەکرێت ئەمەش بە هۆی گوێنەدانی شۆفێرەکان یان خراپ چاودێری ئەو کارمەندانەی لەوێ کاردەکەن یان لە کاتی شەودا کە کاری چاودێریکردن کەمتر دەبێت شۆفێرەکان بە شێوەی هەڕەمەکی خۆڵ و خاشاک دەڕێژن بۆیە پێویستە دەستەی چاودێری کارامە دابنرێت پاسەوانی تایبەتی تاکو بە شێوەی هەڕەمەکی خۆڵ نەرێژرێت.

هەشتەم/ کۆنترۆڵکردنی تۆز

لەبەرئەوەی تۆز لە ئەنجامی کارکردنی ئامێرەکان و باوە بەرز دەبێتەوە لە شوێنی داپۆشین لەبەرئەوەی ئەو تۆزە زۆر پیسە زۆرترین ڕێژەی زیندەوەرە وردەکان بە گەردی تۆزەوەن بۆیە

پێویستە چارەسەری گونجاوی بۆ بکرێت ئەوەش بە داپۆشینی شەقامەکانی ناو شوێنی داپۆشین بە (قیری شل).

نۆیەم/ کۆنترۆڵکردنی ئاگرکەوتنەوە

دیاردەی ئاگرکەوتنەوە لە شوێنی فڕێدانی خۆڵ و خاشاک هۆکارەکەی یان نەزانینی کارمەندەکانە یان یان گوێنەدانی چاودێرەکانە بە ڕێنمایەکانی پاراستنی تەندروستی یان بەهۆی سوتانی ناوخۆ (أحتراق زاتی) کە بە هۆی کارلێکی کیمیاییەوە ڕوو دەدات کە تیشکی خۆر ڕاستەوخۆ کارلێکی پێدەکات دەبێتە هۆی سوتاندن یان هەر هۆکارێکی تر کە دەبێتە هۆی ئاگرکەوتنەوە لەناو خانەی داپۆشین بۆیە دەبێت چاودێری وردی ئاگرکەوتنەوە بکرێت وە لە کاتی ئاگرکەوتنەوە دەبێت دەستبەجێ بکوژێتەوە لەبەرئەوەی لە ئەنجامی ئاگرەوە بڕێکی زۆر گازی (یەکەم ئۆکسیدی کاربۆن) دروست دەبێت کە گازێکی ژەهراویە دەبێت کوژانەوەی ئەو ئاگرە بە گڵی پاک بێت.

دەیەم/ کۆنترۆڵکردنی ئاژەڵ و باڵدارەکان

کە پێویستە شوورای شوێنی داپۆشین تۆکمە بێت لە کاتی دیاریکراودا کاری چاکردنی بۆ بکرێت هەروەها داپۆشینی خانەکان لە نێوان ٢٠ بۆ ٣٠ ڕۆژدا بێت ئەگەر کۆنترۆڵی باڵدارەکان نەکرا وەک (مێش و جۆرەکانی) ئەوا دەبێت بە هۆی دەرمانەوە ئەو باڵدارانە لەناو بەرین.

یانزەیەم/ کۆنترۆڵکردنی باراناو

پێویستە لاری شوێنی داپۆشین لە نێوان ٢٪ بۆ ٥٪ بێت تاکو بە ئاسانی ئاوی باراناو ڕێرەوی ئاسای وەربگرێت نەبێتە کۆبوونەوەی ئاو زیان گەیاندنی خانەکان.

دوانزیەم/ داخستنی شوێنی داپۆشین (قفڵکردن):

کە ئەمە دوایەمین کرداری لە دوای بەکارهێنانی سەرجەم خانەکان کە چەند ساڵێکە بەکارهاتووە ئەمەش دەبێت لەلایەن لیژنەیەکی پسپۆڕەوە دابخرێت نابێت هیچ خانەیەکی تر دروست بکرێت بۆ داپۆشین.

خۆڵ و خاشاکی ماوە (ئەو خۆڵ و خاشاکەی نابرێت بۆ شوێنی داپۆشین)

زۆر جار تێبنی ئەوە دەکرێت کە خۆڵ و خاشاکی ماڵێک یان چەند ماڵێک لە شوێنکدا فڕێ دەدەرێت پرسیاری ئەوە دروست دەبێت ئەم خۆڵە چی بەسەردێت بە تایبەتی پاش ماوەیەک زۆر کەم دەبێتەوە هەندێک جار لە بەرچاو نامێنێت بۆیە بە پێویستمان زانی بە شێوەیەکی زانستی ئەو دیاردەیە ڕوون بکەینەوە گەرچی بە پێی وەرزەکانی سەرما و گەرما کات و شێوازەکەی دەگۆڕێت بە شێوەیەکی گشتی بەم جۆرەیە:

ئەگەر ١٠ کیلۆ خۆڵ و خاشاکی ماڵێک لە شوێنیک بەتاڵ وەک (کەلاوەیەک) فڕێ بدەین و هەموو ٢٤ کاتژمێرێک سەردانی بکەین بۆ ماوەی ٢٠ ڕۆژ ئەوا:

١- توخمە ئۆرگانییەکان کە ٢٦٪ پێک دەهێنن ئەوا سەر جەمیان بەهۆی بەکتریای شیکارەوە شی دەبنەوە، دەبنە گازی میسان و توخمە سەرەتاییەکان کە تێکەڵ بە خاک دەبێت، گازەکەش بە هەوادا بڵاو دەبێتەوە.

٢- شلەمەنییەکان کە ڕێژەی ١٤ ٪ پێک دەهێنن کاری هەڵمینیان بەسەر دێت تێکەڵی هەوا دەبن و نامێنن.

٣- توخمی سلیلۆزی وەک (کاغەز) کە ڕێژەی ٥ ٪ پێک دەهێنن بە هۆی کاری وشکبوونەوە قەبارەیان بچووک دەبێتەوە یان بە هۆی باوە بڵاو دەبنەوە و لە ماوەیەکی دیاریکراودا ڕەنگی دەگۆڕێت شی دەبێتەوە بۆ توخمی کاربۆن کە تێکەڵ بە خاک دەبێت و گازی دووەم ئۆکسیدی کاربۆن کە بە هەوادا بڵاو دەبێتەوە.

٤- توخمی خوێکان کە دیسان ڕێژەی ٩ ٪ پێک دێنن بە ئاسانی تێکەڵی خاک دەبن بە بێ گرفت پاش گۆڕانکاریەکی کەم.

٥- توخمە کانزاکان کە ڕێژەی ١٩ ٪ پێک دێنن کە هەندێکیان کاری ئۆکساندنیان بەسەردا دێت و ڕەنگیان دەگۆڕێت (ژەنگ دەکەن) و نافەوتێن وەک خۆیان دەمێننەوە.

٦- توخمی کاربۆنی ڕەق وەک (دار و هاوشێوەکانی) کە ڕێژەی ١١ ٪ پێک دەهێنن دیسان زۆر بە خاویی هەندێک گۆڕنکارییان بەسەردا دێت وەک گۆڕینی ڕەنگ و نافەوتێن.

٧- توخمە نایلۆنییەکان کە ڕێژەی ١٦ ٪ پێک دێنن هیچ گۆڕنکاریەکیان بەسەردا نایەت وەک خۆیان دەمێننەوە بەمەش ڕێژەی ئەو توخمانەی سروشت دەتوانێت زاڵ بێت بەسەریدا ٥٤ ٪ ئەوەشی ناتوانێ زاڵ بێت شی بکاتەوە ٤٦ ٪ کە پاشتر ئەگەر ماوەی زۆری هەبێت لە نێوان ١ بۆ ٤ ساڵ بە هۆی گۆڕانی ئاو و هەواوە دادەپۆشرێت لەگەڵ خاکدا.

ئایا ژینگەی سلێمانی پیسە؟

وەڵام دانەوەی ئەم پرسیارە بە شێوەیەکی زانستی بۆ ئێستا و بەهۆی نەبوونی ئامێری پێوست بۆ دیاریکردنی بڕی ڕێژەی پیسبوون ئاستەمە لە جیاتی ئەوە بۆ وەڵامی ئەو پرسیارە تەنها دەتوانین تێبینی و سەرنج بە کورتی بنوسین.

ئاوی سلێمانی

سەرچاوەکانی ئاوی سلێمانی

جگەر لە هەندێ کارێز و بیر شاری سلێمانی لە دوو سەرچاوەی گرنگەوە ئاو وەردەگرێت:

١- **ئاوی دووکان (کۆتەڵ)** کە بە هۆی بۆریی و چەند ویستگەیەکەوە کە بە کارەبا کار دەکات ماتۆڕی گەورەیان تێدایە دەگاتە شاری سلێمانی ئەو شوێنەی کە ئاوی لێوەردەگیرێت هیچ مەرجێکی

تەندروستی تێدا نییە تەنانەت ئاوەڕۆکەشی بیرە و زۆر جار ئەم بیرە سەرێژ دەکات و تێکەڵی ئاوی خواردنەوەکە دەبێت هەروەها چارەسەرکردنی سەرەتایی دەکرێت بۆ کاری پاکردنەوە ناتوانین بەم ئاوە بڵێن ئاوی پاک لەبەرئەوەی ئەو پشکنینانەی بۆی دەکرێت زۆر کەمن کە لە ٢٠ جۆری پشکنین تێپەڕ ناکەن کاری پاکژکردنەوە تەنها بە کرداری کلۆرین دەکرێت واتە پاکردنەوە بە هۆی (کلۆرەوە) کە ئەمەش جۆرێکی سەرتاییە لە پاکژکردنەوەی ئاو.

٢- سەرچاوەی ئاوی سەرچنار ئەم سەرچاوەیە لە ڕووی زانستیەوە ئاوێکی پاکە لەبەرئەوەی لانیکەم کاری پاڵاوتەی سروشتی لەژێر زەویەوە بۆ دەکرێت ڕێژەی جۆرە کانزاکانی تێدا جیاواز و سروشتییە مەترسی پیسبوونی تیشکی زیانبەخش و توخمە کیمیاوییەکانی نییە، بەڵام بوونی کارگەی چیمەنتۆ لە نزیک ئەم سەرچاوە گرنگەوە بۆتە کێشە و مەترسی (ئەگەر پەڕەیەکی سپی بە درێژی و پانی ١ م لە نزیک ئەم ئاوە دانێین دوای ٢٤ کاتژمێر دادەپۆشرێت بە تۆزی کارگەی چیمەنتۆ کە زۆربەی پێکهاتەکانی لە جۆری زیانبەخش و ژەهراوین) پاشماوەی ئەم کارگەیە تێکەڵ دەبێت بە ئاوی خواردنەوە سەرچاوەی سەرچنار ئاوەکە پاکژی خۆی لە دەست ئەدات (لە وڵاتی صین لەساڵی ٢٠٠٤دا لە چەند ناوچەیەک سەر ڕووبار ڕێژەی نەخۆشی شێرپەنجە بە ڕێژەیەکی زۆر زیادی کرد کە گەیشتە ١ بۆ ١٠٠ کە پێشتر ١ بۆ ١٠٠٠٠٠ بو دوای توێژینەوەیەکی ورد بۆیان دەرکەوت کە هۆکاری زیادبوونی ئەم نەخۆشیە پیسبوونی سەرچاوەکانی ئاوە بە هۆی چەند کارگەیەکەوە کە نزیکی ئەم سەرچاوانە بوون دوای چارەسەرکردنی کارگەکان ئەم ڕێژەیە گەڕایەوە باری سروشتی) بە لابردنی کارگەی چیمەنتۆی سەرچنار ئاوی ئەم سەرچاوەیە پاکتر دەبێت لە مەترسی پیسبوون دەپارێزرێت هەوەها پاکردنەوەی زانستی ساڵانەی بۆ ئەو حەوزانەی ئاوی لێوەردەگیرێت ئاوی خواردنەوە پاکتر دەکاتەوە.

وێنەی ژمارە ١٦ دووکەڵکێشی کارگەی چیمەنۆی سەرچنار کە چەند مەترێک لە سەرچاوەی ئاوەکەوە دوورە

وێنەی ژمارە ١٧ شوێنی وەرگرتنی ئاوی سەرچنار بەهۆی ئامێرەوە

وێنەی ژمارە ١٨ سەرچاوەی ئاوی سەرچنار لە پایزی ٢٠٠٦دا

هەوای سلێمانی

زیادبوونی ژمارەی ئامێر لەناو شاری سلێمانیدا زیادبوونی کارگە و سوتانی نادروست یەکێکە لە تەنگ و چەڵمەکانی پیسبوون کە بە چەند ساڵانەی ڕابردوو شاری سلێمانیشی گرتەوە گەرچی بە شێوەیەکی زانستی ناتوانین ڕێژەی (دووەم ئۆکسید و یەکەم ئۆکسیدی کاربۆن) دیاری بکەین بە هۆی نەبوونی ئامێری تایبەتەوە بەڵام هەسەتەوەرەکانمان بە ئاسانی دەتوانێت گۆڕانی ڕێژە لە چاو ساڵانی ڕابردوودا هەست پێبکات.

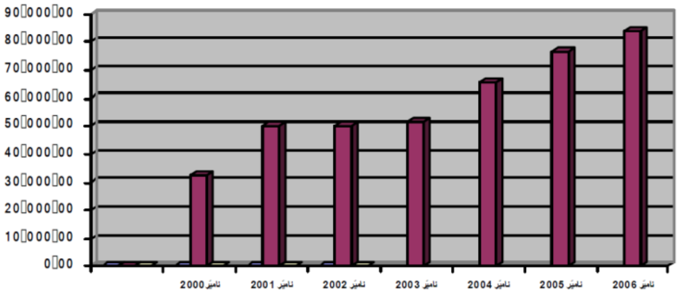

ڕێژەی زیادبوونی ئامێرەکان لەشاری سلێمانی لە نێوان ساڵانی ٢٠٠٠ بۆ ٢٠٠٦

پلەی گەرمای ناو شاری سلێمانی ئێستا لەچاو ساڵەکانی هەشتادا چەند پلەیەک زیادی کردووە کە ئەمە نیشانەی زیادبوونی ڕێژەی (دووەم ئۆکسیدی کاربۆن)ە ئەگەر بە وردی سەیری شاری سلێمانی بکەین ئەوا دەبینین بە شێکی زۆری دوکەڵی کارگەکانی ناوچەی پیشەسازی و کارگەی چیمەنتۆی سەرچنار و هەندێک جار ئەگەر ڕووی با لەبار بێت کارگەی چیمەنتۆی تاسلوجە و کارگەکانی ناوچەی تانجەرۆ زۆربەیان دێنە سەر شاری سلێمانی ئەمە سەرەڕای ئەو هەموو ئۆتۆمۆبێلەی لەناو شار دان کە زۆربەیان مەرجەکانی پاراستنی ژینگەیان تێدا نییە بە ٢٥٠٠٠٠ دووسەد و پەنجا هەزار ئامێر مەزەندە دەکرێن لەوانەش خراپتر دووکەڵی شوێنی داپۆشینی تەندروست (تەمرصحی) واتە ئەو شوێنەی خۆڵی لێ فڕێ دەدرێت کە خۆڵەکەی بەردەوام دەسوتێت ئەو هەموو دوکەڵە دێتەوە بۆ شاری سلێمانی ئەمانە بە کۆمەڵ دێنە ناو شارەوە دیسان پێوەرێکی زانستیمان لا نییە بۆ زانینی ڕێژەی ئەو دوکەڵانە و زیانەکانی بۆیە ناتوانین بەراورد بکەین لە نێوان ئەو ڕێژەیە و ڕێژەی ڕێگە پێدراوی جیهانی بەڵام دەتوانین چەند پێوەرێکی تر وەربگرین:

به پێی ڕێژەی فرۆشتن و بەکارهێنانی دەرمان لە (دەرمانخانەکان و بنکە تەندروستییەکان) زۆرترین نەخۆشی کە خەڵک توشی دەبێت ئەمانەن:

١- جۆرەکانی هەوکردن

٢- جۆرەکانی حەساسیەت

٣- نەخۆشیەکانی سنک و قوڕگ

٤- شێرپەنجە (کە بەم دواییانە ڕێژەی ١٢٪ لە شاری سلێمانی تۆمار کرد لە کۆی ئەو کەسانەی نەخۆشی درێژخایەنیان هەیە بۆتە هۆی گیان لەدەست دان (گەرچی ئامارێکی ورد و ڕوپێوکردنی نەخۆشی نییە لە شاری سلێمانی بەڵام بە پێی بۆچوونی دکتۆرەکان زۆربەی ئەم نەخۆشیانە هۆکارەکانی پیسوونی ئاو و هەوایە ئەمە جگەر لە نەخۆشیەکانی شێرپەنجە کە هۆکارەکانی زۆربەی نەزانراوە لێرە.

یەکێکی تر لە نیشانەکانی پیسبوون لە شاری سلێمانی بوونی ڕێژەیەکی بەرچاوی (تۆز و خۆڵە) بە پێویستی دەزانم بە وردی باسی تۆز و خۆڵ بکەم تاکو بە وردی تێگەیشتنمان هەبێت بۆی:

ئەگەر لە ژێر وردبینێکی ئەلکترۆنی زۆر پێشکەوتوودا سەیری (یەک بۆ ١٠٠ی گرامێک) لە (تۆز) بکەین وەک پرۆفیسۆری ئەمەریکی (مایک رۆ) دەری خست ئەوا بەم شێوەیە دەیبینین:

١- گەردی خۆڵ ١٠٪

٢- تۆوی وردی ڕووەکە کەڕوەکان ٢٠٪

٣- خانەی مردوو پێستی مرۆڤ و گیانداران ٢٥٪

٤- زیندەوری وردی یەک خانەی دووخانەی ٢٥٪

٥- بەکتریا و فایرۆسی جۆراوجۆر ٢٠٪

وەک دیارە یەکێک لە سەرچاوەکانی گواستنەوەی زیندەوەرە وردەکان و بەکتریا و فایرۆس تۆزە، بەم پێیەش تۆز یەکێکە لە پیسکەرەکانی ژینگە و زیانی ڕاستەوخۆ بە مرۆڤ دەگەیەنێت، شاری

سلێمانیش یەکێکە لەو شارانەی کە تۆز و خۆڵێکی زۆری هەیە دەتوانین هۆکارەکانی زۆربوونی (تۆزی) شاری سلێمانی لەم چەند خاڵەدا کۆ بکەیەنەوە:

١- با

ئەگەر سەیری چواردەوری سلێمانی بکەی بۆمان دەردەکەوێت کە کەمترین سەوزایی دەبینین هەروەها کەمترین دار و درەخت دەبینین هەروەها بوونی نزیکەی شەش مانک لە ساڵێکدا لە وشکایی و بێ بارانی وشکبوونەوەی خاک بە تایبەتی کە پلەی گەرما کە دەگاتە ٤٠ بۆ ٤٥ کە گەشێکی گونجاو دەبێت بۆ بەرزبوونەوەی تۆز لە خاک لەگەڵ هێواشترین شنەی بادا ئەم تۆزە دەبارێتە ناو شاری سلێمانیەوە کە با دەبێت بە باشترین گوێزەرەوە بۆ تۆز لەبەرئەوەی ئامێری تایبەتی نییە بۆ زانینی بڕی ئەو تۆزەی دێتە ناو شارەوە بەڵام بێگومان لە یەک مانگدا لەچەند تەنێک تێپەڕ دەکات، لە شاخەکانی بەشی باکوور و باکووری ڕۆژهەڵاتی سلێمانی زۆرترین ڕێژەی تۆز بە هۆی باوە دێتە ناو شارەوە شاخەکانی گۆیژە و ئەزمەڕ بە هۆی نەبوونی دار و درەخت و ڕووەکی پێویستەوە چەندین تەن خۆڵ دێنێتە ناو شارەوە ئەمە سەرەڕای بارانبارین و بەرز و نزمی پلەی گەرما کە هۆکاری سەرکین بۆ داڕمانی خاک (تعریە) کە بە ڕێگای جیاواز دەبارێتە ناو شارەوە.

٢- بەهۆی تایەی ئامێرەکانەوە

ئامێرە جۆربەجۆرەکان ڕۆڵێکی سەرەکی دەبینن لە هێنانە ناوەی (تۆز) بە هۆی تاقیکردنەوەیەکی ساکار کە بۆ ٥*٢٠ واتە ١٠٠ م٢ شەقامی (٦٠ مەتری نزیک کارگەی جلوبەرگی ئامادەکراو) بۆ ماوەی ١٠ ڕۆژ کرا لە ماوەی ئەم ١٠ ڕۆژەدا ٢,٨٥ دوو تەن و هەشت سەد و پنجا کیلۆ خۆڵی لێکۆکرایەوە کە هۆکاری سەرەکی تایەی ئەو ئامێرانەیە کە بەو شەقامەدا تێپەڕ دەبن کە دیسان ئەم تۆزەش بە هۆی ڕێگای جۆراوجۆرەوە دێنەوە ناو شار

وێنەی ژمارە ٢٠ کۆکراوەی تۆزی چەند مەترێک لە شەقامی سەرکی شاری سلێمانی

وێنەی ژمارە ٢١ تۆزی سەر شەقامەکانی بە شێک لە شاری سلێمانی

٣- بە هۆی بارانبارین

بارانبارین یەکێکە لە گرنگترین هۆکارەکانی پاک و خاوێنی بە تایبەتی پاک و خاوێنی چینەکانی سەرەوەی هەوا بارانبارین لە شاری سلێمانی لە چەند پاکژکەرەوە بێت ئەوەندەش دەبێتە هۆکاری هێنانە ناوەی خۆڵ بە تایبەتی لە شاری سلێمانی کە چەند باران ببارێت لە شاخەکانی سەرو شارەوە خۆڵ لەگەڵ خۆیدا دێنێت بۆ ناو شار ئەشتوانین ئەمە هەست پێبکەی ئەگەر دوای باران سەیری شەقامەکانمان بکەین دەبینین چەند تۆزی لێکەوتووە کە وشک بۆوە بە هۆی چالاکییە

جۆربەجۆرەکانەوە بە هەوادا بڵاو دەبێتەوە دەبێتە هۆی پیسبوون دەتوانین هەست بە زۆری تۆز بکەین لەناو ماڵەکانی خۆماندا لەسەر کەلوپەلی ناو ماڵەکانماندا

وێنەی ژمارە ٢٢ ئاوی بارانی وەرزی زستان کە قوڕی زۆری پێوە دیارە

خاکی سلێمانی

گەشەکردنی ژمارەی دانیشتوانی شاری سلێمانی لە ساڵانی ڕابردوودا بە تایبەتی دوای ساڵانی ١٩٩٥وە پێویستییەکی یەکجار زۆری لەسەر شوێنی نیشتەجێکردن دروست کرد، کە ئەمەش بە پلەی یەکەم لەسەر ڕووبەری خاکی سلێمانی دووەم لەسەر سروشتی ئەم شارە بووە ئەرک، بۆ چارەسەرکردنی قەیرانی نیشتەجێبوون دەزگا پەیوەندیدارەکان دەستیان کرد بە دابەشکردنی زەویەکی زۆر کە بە پێی ڕاپۆرتی شارەوانی تەنها لەم حەوتە ساڵانەی دویدا

ژمارە	ساڵ	ژمارەی پارچە زەوی
١	٢٠٠٠	٣٤٧٨ پارچە زەوی
٢	٢٠٠١	٩٩٠ پارچە زەوی
٣	٢٠٠٢	١٩١٣ پارچە زەوی
٤	٢٠٠٣	٥٥٣٩ پارچە زەوی
٥	٢٠٠٤	١٣٤٢ پارچە زەوی
٦	٢٠٠٥	٣٣٢٣ پارچە زەوی
٧	٢٠٠٦	٩٢٨ پارچە زەوی
کۆی گشتی		١٦٥١٣ پارچە زەوی

دابەشکراوە کە ڕووبەرەکەی بە ٢٤٧٦٩٥٠ م٢ مەزەندە دەکرێت ئەمە جگەر لە شەقام و شوێنی خزمەتگوزاری لە ڕووبەرەکەی بە دوو ئەوەندە مەزەندە دەکرێت کە ئەم دابەشکردنەش لە نێوان ١٥٠ بۆ ٢٨٠ م٢ بۆ هەر دووکەس یان زیاتر بوو بەمەش چەندین گەڕەکی تازە دروست بوون کە گەیاندنی خزمەتگوزاری بۆ ئەم گەڕەکانە زۆر گران و سەرمایەیەکی زۆر دەوێت کە ڕەنگە دەوڵەت بە چەند ساڵێکی تر بتوانێ بۆیان دابین بکات دەتوانین نیشانەکانی پیسبوونی خاکی شاری سلێمانی بەم شێوەیە دیاری بکەین:

١- زۆربوونی خۆڵ و خاشاک

زیادبوونی دانیشتوان و کەمبوونەوەی بەشی خزمەتگوزاری لە ڕووی ژمارە و جۆری ئامێرەوە شاری سلێمانی و گوێنەدانی دانیشتوانی شاری سلێمانی بە کاری پاک و خاوێنی بە تایبەتی فڕێدانی خۆڵ و خاشاک لە شوێنە بەتاڵەکاندا و لەو زەویانەی کە نەکراون بە خانوو یان نەکراون بە باخ و یەکەی دەوڵەتی کە وەک ئاماژەمان بۆ کرد ئەم پاشماوەی خۆڵ و خاشاکە چەند زیان دەگەیەنن بە زەوی.

٢- زۆربوونی پاشماوەی خانووبەرە

دروستکردن و نۆژنکردنەوەی خانوو بەرە لە شاری سلێمانی بە پێی ئاماری شارەوانی و بانکی خانووبەرە لە ماوەی ئەم چەند ساڵەی ڕابردوودا نزیکەی ٢٥٠٠٠ مۆڵەتی خانووی تازە بێ مۆڵەتی نۆێکردنەوە کە بەشێوەیەکی بەرچاو زیادی کرد کە دیسان بووە گرفتێک بۆ شارەوانی لەبەرئەوەی

خانوو دروستکردن پاشماوەیەکی زۆری هەیە ڕۆکردنی ئەم پاشماوانە بە شێوەیەکی هەڕەمەکی دەبێتە هۆی پیسبوونی خاک چونکە ئەم پاشماوانە ڕەقن و زەوی ناتوانێ شیان بکاتەوە دەبنە کۆسپ بۆ گەشەکردنی ڕووەک و گەیاندنی نایترۆجین بۆ خاک کە پێویستییەکی زۆر گرنگە بۆ گەشەکردنی ڕووەک.

بۆ وەرگرتنی ئامارێکی دروست بڕی ئەو زیادەی خانووبەرە لە یەک مانگدا دروست دەبێت بریتییە لە ۹۰۰۰ تەن کە لە بەشی خزمەتگوزاری شارەوانی سلێمانی وەرگیراوە دوای وردەکاری بریتییە لە ۸۰۰۰ تەن کە ئەم بڕەش لەسەر شارەوانی بۆ هەر یەک تەنێک ٥٠ هەزار دینار دەکەوێت ئەمەش زیانێکی زۆر گەورەیە لەسەر شارەوانی دەکەوێت، بە ماوەی ساڵێک ٤٨٠٠٠٠٠٠ دینار دەکەوێت کە دەتوانرێت ١٥ خانوو بۆ هاوڵاتیان دروست بکرێت.

ژێر زەویی سلێمانی

ئەگەر بتوانین بە وردی سەیری ژێر زەوی سلێمانی بکەین بە تایبەتی لە دوای ٢ بۆ ١٥ مەتر دەبینین کە جۆرێکی تر لە پیسبوون هەیە ئەویش بە هۆی ئەو تۆڕە جەنجاڵەیە کە (بۆری ئاوەڕۆ و ئاو) پێکی هێناوە ئەگەر زیاتر ورد بینەوە دەبینین کە بوونی تۆڕی ئاو ئاوەڕۆ پێویستیەکی سەرەکییە بۆ هەموو شارێک دیارە سلێمانیش یەکێکە لە شارە گەورەکان کە پێویستی بە تۆڕێک گونجاو هەیە لە ئاو و ئاوەڕۆ ئەو تۆڕە ئاو و ئاوەڕۆیەی کە بە درێژای سالانی دروستبوونی شاری سلێمانی تاکە ساڵی ٢٠٠٦ش سەرجەمی دژی ژینگەیە ئەو بۆریانەی کە ئاوی خواردنەوەی پێدا تێپەڕ دەبێت لەو جۆرانەن کە زوو ژەنگ دەکەن وەک جۆرەکانی (دیکتایەڵ .گەڵبەنایز. ئاهین چەند جۆرێکی تر) هەروەها تۆڕی ئاوەڕۆ زۆربەیان بە درێژی و پانی بۆریەکان خۆیان کۆنکرێت کراون کە کۆنکرێتکردن لە ژێر زەویدا گەورەترین زیان بەخاک دەگەیەنێت ناهێڵێت کاری هەڵمژینی هەوا ئەنجام بدرێت سەڕای کاری گەیاندنی ئاو بە چینەکانی ژێرەوە زۆر کەمتر دەکات و بەمەش کردارە سروشتی و جۆلۆجیەکانی لەژێر خاکی سلێمانی بە تەواوەتی گۆڕی وە بوونی ئەو هەموو کۆنکرێتە کە ناتوانرێت مەزەندە بکرێت گەورەترین زیانە کە لە خاکی شاری سلێمانی کەوتووە ئەو بۆریانە کە ئەو تۆڕە جەنجالەیان پێک هێناوە ناتوانرێت بە ئاسانی چارەسەریان بۆ بکرێت دەبێت لەمەوبەدوا لایەنە پەیوەندی ئەو

بۆریانە بەکاربهێنن کە دۆستی ژینگەن لە پاشان بە پێی بەرنامەیەکی دارێژراوی درێژخایەن بۆریە کۆنەکان بگۆڕن، یەکێک لە زیادبوونی پلەی گەرمای هۆکارەکەی ئەو پیسبوونەیە کە لە ژێر خاکی سلێمانیدا هەیە.

ئەرکی دەزگا پەیوەندیدارەکان بۆ پاراستنی ژینگە

لە هیچ وڵاتێکدا نییە ئێستا کە تەنها یەک دەزگا پەیوەست بێت بە پاراستنی ژینگە شاری سلێمانی بە هۆی گەشەکردنی ناسروشتیەوە لە هەموو کات زیاتر پێویستی بە دامەزراوەی تایبەتی چەند دەزگایەک هەیە بۆ پاراستنی ژینگەی شاری سلێمانی لێرەدا چەند هەنگاوێکی کورت و سەرەکی ڕوون دەکەینەوە تاکو ببێتە سەرەتایەک بۆ دروستکردنی دامەزراوەی تۆکمە بۆ داهاتوو تاکو هەمووما‌ن بەشدار بین لە پاراستنی ژینگەی شاری سلێمانی.

یەکەم/ ئەرکی شارەوانی سلێمانی

ئەم دەزگایە زۆرترین ئەرکی لەسەر شانە لەکاتی ئێستادا چونکە (کۆکردنەوە و گواستنەوە و چارەسەرکردن) و دابینکردنی ئامێر و ژینگە پارێز و شوێنی گونجاو بۆ شوێنی داپۆشینی خۆڵ و خاشاک سەرجەمی لەسەر ئەم دەزگایەیە بەڵام لە ڕێگای بەشە جیاوازەکانی شارەوانی سلێمانیەوە دەتوانرێت ئەم هەنگاوە وەک سەرەتایەک بۆ باشترکردنی کار و چالاکیەکان بنرێت:

١- وەستاندنی دابەشکردنی زەوی لە جیاتی ئەو کارە هەنگاو بنرێت بۆ دروستکردنی باڵەخانەی چەند نهۆمی کە ڕەچاوی پاراستنی ژینگە بکات.

٢- چارەسەری زانستی وەک ئاماژەمان پێدا بۆ شوێنی فڕێدانی خۆڵ و خاشاک.

٣- شەقام و شۆستە و ئاو و ئاوەڕۆکان بە ئەندازەی نوێ دابمەزرێت کە گونجاو بێت لەگەڵ یاساکانی پاراستنی ژینگە.

٤- گۆڕانکاری بکرێت لە نەخشەی خانووبەرەی شاری سلێمانی کە لانیکەم بۆ هەر ٢٠٠م٢ ٣٠م٢ دیاری کرابێت بۆ چاندنی سەوزایی بەشی مۆڵەت و لایەنەکانی تری شارەوانی چاودێری وردی ئەم کارە بکەن.

٥- دروستکردنی باخچەی زیاتر بە تایبەتی بۆ گەڕەکە داخراوەکانی شاری سلێمانی ئەویش بە کڕینەوەی ئەو مڵکانەی کە گونجاون بۆ باخچەکان.

٦- دامەزراندنی ناوەندێکی چالاکی ڕاگەیاندن بۆ هۆشیارکردنەوە لە ڕێگای بەشێکی تایبەت کە پسپۆڕی هەبێت لە بواری پاراستنی ژینگە.

٧- لابردنی (ترافیک) ئەمەش بە دروستکردنی پرد و تونێل شوێنی تایبەت بۆ پەڕینەوە تاکو کەمترین بڕی وەزە کاربکرێت کەمترین گازی دووەم ئۆکسیدی بەرهەم بێت.

دووەم/ بەڕێوەبەرایەتی کشتوکاڵ و ئاودێریی

ئەم بەڕێوەبەرایەتییە ئەتوانێ ڕۆڵی سەرەکی و گرنگ ببینێ لە پاک ڕاگرتنی ژینگە بە تایبەتی هەوای شاری سلێمانی ئەم کارەش بە چاندنی سەدان نەمام دەبێت لە شاخ و گردەکانی شاری سلێمانی بە پێی بەرنامە و نەخشیەکی دارێژراوی زانستی و گونجاو دابینکردنی بوجەی پێویست چاندنی نامام جگەر لە بەخشینی سیمایەکی جوان و ئارام کەرەوە بۆ دەرون دەبێتە هۆی سەرچاوەیەکی گرنگ بۆ پاراستنی ژینگە ئەشتوانرێت ئەو جۆرە درختانە بچێنرێت کە چەند تایبەتمەندیەکی جیاوازیان هەیە وەک لەو جۆرانەی هەمیشە سەوزن زووتر گەشە دەکەن هەروەها سوودمەنتر بێت لە ڕووی ئابوورییەوە بۆ بەکارهێنانی کاری پیشەسازی بشێت.

سێیەم/ بەڕێوەبەرایەتی گشتی هاتوچۆ

ئەم بەڕێوەبەرایەتییەش دەتوانێت ڕۆڵی گرنگ ببینێت لە پاکڕاگرتنی ژینگەی شاری سلێمانی چونکە ئەم بەڕێوەبەرایەتییە دەتوانێ (کۆنترۆڵی) ئەو ئامێرانە بکات کە زیان بە ژینگە دەگەیەنێت لە چەندین

شوێنی ناو شاری سلێمانی ئەو جۆرە ئامێرانە دەبینین کە هەرچی مەرجی (توندوتۆڵی) و (پاراستنی کیان) و (پاراستنی ژینگە)یان تیادا نییە ئەمە جگەر لەوەی سەدان ئامێر هەیە کە تەنانەت تۆمار نەکراوە لەم بەڕێوبەرایەتییە کە دەبێت ئەمە کاری زۆر بەپەلەی بۆ بکرێت هەروەها ڕێگا نەدەن بەو ئامێرانەی کە دوو جۆری دوکەڵ دەردەکەن کە ئێستا تەنها ئەم بەڕێوەبەرایەتییە یەک جۆریان قەدەغە کردووە دەبێت یاساکانی تازەکردنەوە لەگەڵ لەبەرچاوگرتنی باری گوزەرانی دانیشتوان لە سێ ساڵ زیاتر نەبێت بە تایبەتی بۆ ئەو ئامێرانەی کە تەمەنیان یەک ساڵە بە پێی تەمەنی گشتی ئامێرەکە هەروەها پشکنینی ساڵانەی ئەو ئامێرانەی کە مۆڵەتیان پێدەدەرێت دەبێت وردتر بێت پشت بە ئامێری پێشکەوتوو بکرێت دەتوانن ئاسانکاری بۆ ئەو ئامێرانە بکەن کە گشتین لە گواستنەوەی هاوڵاتیان وەک جۆرەکانی (پاس) ئامێرە گەورەکانی بارهەڵگر کە دەتوانن زۆرترین خەڵک و شتومەک بگوێزنەوە بە کەمترین سوتەمەنی لێکۆڵینەوەی زیاتر لەم بارەیەوە هەیە کە دەکەوێتە ئەستۆی ئەم بەڕێوەبەرایەتیەوە.

چوارەم/ بەڕێوەبەرایەتی گشتی پەروەردە:

دەتوانرێت لە ڕێگای ئەم بەڕێوەبەرایەتییە هەنگاوی زۆر گەورە بنرێت بۆ پاراستنی ژینگە هۆکەشی ئەو پەیوەندیە توندوتۆڵەیە کە بە درێژای ١٢ ساڵ بە تاکەکانی کۆمەڵەوە هەیەتی لە ڕێگای خوێندەکانی (سەرەتایی و ناوەندیی و ئامادەیی) بە هەموو جۆرەکانیەوە کە گرنگترین قۆناغی گەشەکردن و تێگەیشتن و دروستبوونی کەسایەتی مرۆڤە بۆ تێگەیشتن چەند خاڵێکی گرنگ و سەرەتایی ڕوون دەکەینەوە بۆ سوود وەرگرتن ئەم بەڕێوەبەرایەتییە دەتوانێت سەدان لێکۆڵینەوەی زانستی لەو بابەتەوە وەربگرێت توێژینەوەی گرنگ بە ڕۆڵی سەرەکی ئەم دەزگا گرنگە بکرێت لە پاراستنی ژینکە ئەمەش هەنگاوەکانە:

١- یەکەم هەنگاو دەتوانرێت چەند پەرەگرافێک بخرێتە ئەو وانانەوە کە دەخوێنرێت وەک (زمانەکان و چالاکییەکانی وەکو وەرزش و نیگارکێشان و...هتد) تاکو خۆشەویستی ژینگە لە دەروونی خۆێندکاراندا دروست بکرێت.

٢- مامۆستا دەتوانێ ڕۆڵی سەرەکی ببینێت لە فێرکردن ڕۆژانە بۆ ڕاگرتنی پاک و خاوێنی دەتوانێ لە ڕێگا جیاوازەکانی وانە وتنەوەوە (فێرکردنی کۆکردنەوەی خۆڵ و خاشاک لە شوێنی تایبەت کە

دانراوە بۆ ئەو مەبەستە) بە سەرجەم قۆناغە جیاجیاکانی پۆلەکانی هەر خوێندنگەیەک بوترێتەوە کە پێویستی لای خویندکار بۆ پاک و خاوێنی دروست بکات.

٣- خوێندگەگان بە هاوکاری بەشەکانی چالاکی پەروەردەیی دەتوانن پرۆژەی جیاواز بدەنە خوێندگاکان کە ئەرکی پاراستنی ژینگە لەخۆ بگرێت بۆ نموونە (پرۆژەی کۆکردنەوەی پیلی بەکارهاتوو کە کۆ بکرێتەوە لە خویندگەیەک لە پاشان بە شێوەیەکی زانستی فڕێ بدرێت) کە دەتوانرێت چەندین پرۆژەی لەو جۆرە پێشکەش بکرێت کە هەم خوێندکار دەتوانێت سوودی لێوەرگرێت هەم هاوکاریەکە بۆ پارێزگاری لە پاک و خاوێنی.

٤- ئەتوانرێت لە ڕێگای پێشبڕکێوە لە نێوان خوێندگایەک یان چەند خوێندگایەک بۆ پاراستنی ژینگە یان ڕاگرتنی پاک و خاوێنی (گەرچی زۆربەی خوێندنگاکانی هەوڵی پاکڕاگرتنی دەدەن لە زۆر شوێن مامۆستایەک چاودێری پاک و خاوێنی بەڵام وەک وانە وتنەوە و هیچ شتێکی ئەوتۆ نەکراوە) (چەندین ڕێگا و شێوازی زانستی هەن کە بەڕێوەبەرایەتی پەروەردە دەتوانێت سوودی لێوەربگرن کە ئەمە بەجێ دەهێنن بۆ پسپۆڕانی پەروەردەیی).

پێنجەم/ دەزگاکانی ڕاگەیاندن و ڕۆشنبیریی

لەبەر گرنگی دەزگاکانی ڕاگەیاندن و ڕۆشنبیری کردمانە دوا دەرگای ئەم پەرتووکە بچووکە تاکو ڕۆڵی گرنگ و بە شێوەکی سەرەکی بناسین:

زۆرینەی خەڵک لە شاری سلێمانی خاوەنی یەکێکن لە هۆکارەکانی ڕاگەیاندن وەک (تەلەفزیۆن و ڕادیۆ و ڕۆژنامە و بڵاوکراوە و چەندین جۆری تر تەنانەت شۆڕشی پەیوەندیەکان بەم دواییانە لە شاری سلێمانی بە شێوەیەکی زۆر خێرا پەرەی سەند و بڵاو بۆوە وەک (مۆبایل و ئەنتەرنێت) بەمەش گەیاندنی بیر و ڕێنمایی و شیکردنەوە و هۆشیاریی و پەیوەندی بە شێوەیەکی ئاسان دەگاتە هەموو کەسێک لە هەر ئاستێکی هۆشیاریی دابێت و ئەم گەیاندنە کاریگەری ڕاستەوخۆی لەسەر تاک هەیە ئەمەش گرنگی دەزگای ڕاگەیاندن و ڕۆشنبیرییە کە دەتوانێ کاری داهێنانە بکات بە تایبەتی لە ڕووی پاراستنی ژینگەوە پڕکردنەوەی ئەو کەلێنە گەورەی لە هۆشیاریی خەڵکی شاری سلێمانیدایە بۆ پارێزگاری ژینگە بۆ ڕوونکردنەوەی زیاتر بە چەند خاڵێک بە شێوەیەکی کورت باس بکەین کە تەنها

مەبەستمان دەستیشانکردنی چەند هەنگاوێکە دەزگاکانی ڕاگەیاندن دەتوانن بە پسپۆڕی خۆیان هەنگاوی باشتر و بیرۆکەی گونجاوتر بدۆزنەوە:

١- ئامادەکردنی بەرنامەی تایبەت بە هۆشیاریی گشتی بۆ ڕاگرتنی پاک و خاوێنی هاندانی تاک بۆ پاراستنی تەندروستی گشتی.

٢- دروستکردنی نوسراو کورت لە نێوان پرۆگرامەکانی کە خەڵک حەزیان لێدەکات تاکو بە شێوەیەکی ئاسان بگاتە هەموو کەسێک.

٣- بڵاوکراوەکان چەند پۆستەرێکی بچووک دابەزێننە ناو پەڕەکانیانەوە کە گوزارشت لە ڕاگرتنی پاک و خاوێنی بکات.

٤- ڕۆژنامەکان دەتوانن ڕۆڵی گرنگ ببینن بە بڵاوکردنەوەی چەند دێڕێکی سەرنجڕاکێش بە ڕەگی جیاواز بۆ ئاسان وەرگرتنی لە لایەن خوێنەرەوە کە هانیان بدات بۆ پاراستنی ژینگە.

لە کۆتایدا دەبێت ئەوە لەبەرچاو بگرین کە پارێزگاریکردن لە ژینگە ئەرکێکی تەندروستی هەر تاکێکی کۆمەڵە و دەبێت بە چاوێکی تایبەت سەیری ئەزمونی ڕاگرتنی پاک و خاوێنی بکات هەوڵ بدات ئەرکی سەرشانی وەک هاونیشتمانیەک و مرۆڤێک جێبەجێ بکات.

سەرچاوەکان

١- سەرچاوەی گشتی

- بەڕێوەبەرایەتی ئاماری سلێمانی
- بەشی خزمەتگوزاری شارەوانی سلێمانی
- بەڕێوەبەرایەتی هاتووچۆی سلێمانی

٢- سەرچاوەکانی پەرتووکی ناوخۆ

- پلانرێژی شارەکان و ڕەهەندە ژینگەیی و مرۆییەکانی (ماسیا د. لاور وەرگێڕانی د. جەزا تۆفیق و ئەحمەد علی).
- ئەتڵەسی پارێزگای سلێمانی (ئامادەکردنی ئاوێستا خالید و هەوار تاهیر)
- سەرچاوەکانی ئاو (کامەران صاڵح)
- نامەی چوار ساڵەی کار و چالاکیەکانی شارەوانی (ڕێبوار فرج)
- ڕۆژنامەی ئاسۆ ژمارە ٢٩٧
- ڕۆژنامەی هاوڵاتی ژمارە ٣٢٠
- ڕۆژنامەی چاودێر ژمارە ١٢٤

٣- سەرچاوەی پەرتووکی عەرەبی

- افاق العلميه .. م. امجد قاسم
- اساسيات علم البيئه .. د. عبدالقادر عابد و غازى سفارينى
- تلوث البيئه اسبابه و مكافحته. د فواد حسن
- اداره المخلفات صلبه. د. صلاح محمود الحجار
- التوازن البيئى وتحديث الصناعه. د. صلاح محمود الحجار

- التربيه البيئيه .. تاليف صبرى دمرداش
- تعريف علمى والقانونى لتلوث البيئه. .د. طاهر ابراهيم
- جرائم تلوث البيئه فى قانون ليبي. د. فرج صالح
- مستقبلنا المشترک اعداد اللجنه العالميه للبيئه والتنميه محمد کاميل عارف
- التلوث مشكله العصر تاليف د .احمد مدحت اسلام
- مرجع عن البيئه العالميه المسسه تمكين جامعه بير زيت

٤- سەرچاوەی پێگەی ئەلکترۆنی

- پێگەی وەزارەتی شارەوانی وڵاتی سعوديه
- پێگەی ڕۆژنامەی (الشرق الاوسط)
- پێگەی ڕۆژنامەی ئەهرام
- پێگەی نەتەوە یەگرتووەكان